

LUCIA
ILLANITZOVÁ

Kandidát

Národná rada potrebuje do konca tohto mesiaca zvoliť predsedu Ústavu pamäti národa (ÚPN). V januári sa totiž končí funkčné obdobie súčasného šéfa Ivana Petranského a zákon, ktorý Ján Langoš ušil sám sebe na mieru nepočíta s možnosťou, že by ústav nemal šéfa.

Keď takáto situácia nastala pred rokmi v dôsledku tragickej smrti Jána Langoša, ÚPN krátkodobo viedol podpredseda Správnej rady. Dnes však funkcia podpredsedu Správnej rady ÚPN obsadená nie je. Jednoducho povedané, nie je jasné, kto bude zamestnancom od februára podpisovať výplaty.

Čo sa týka samotnej voľby, Smer-SD stavil na mladého historika Juraja Kalinu a opozícia opakovane predkladá ponuku v podobe skúseného dlhoročného poslanca Františka Mikloška. Vzhľadom k tomu, že už sa o zvolenie dvakrát neúspešne pokúšal, nie je veľmi pravdepodobné, že Mikloško zamieša karty aj v tejto voľbe. Druhá vec je, že opozícia zhodou na tomto mene demonštruje záujem presadiť do pozície predsedu bývalého disidenta a dlhoročného bojovníka proti komunizmu.

Na prvý pohľad to vyzerá byť logické, veď kto už by sa mal zaoberať odhaľovaním praktík ŠtB ak nie človek, ktorého sama prenasledovala. Výber Mikloška má však jeden obrovský háčik, na ktorý doteraz nikto neprihliadal. Úlohou ÚPN totiž nie je len mapovať obdobie socializmu, ale aj obdobie tzv. Tisovho štátu. Preto je logické, že by predseda tejto ustanovizne nemal byť sympatizantom vojnového štátu, ani jeho pohlavárov.

O Mikloškovi je však známe, že si s hrdosťou pripol na hrud' medailu Jánoša Esterházyho, reprezentanta hneď dvoch autoritárskych vojnových režimov. Esterházy bol poslancom Tisovho snemu a zároveň tento autoritársky režim zrádzal v mene iného, ešte horšieho, keďže fungoval aj ako agent maďarského Horthyho režimu.

Skutočnosť, že časť maďarskej verejnosti vníma Esterházyho v prvom rade ako bojovníka proti komunizmu a za národné myšlienky Maďarov je sama o sebe smutná. Ešte smutnejšie však je, že takéto vyznamenanie prijal v tom čase reprezentant Národnej rady SR František Mikloško. Ak sa tým snažil naznačiť svoje sympatie k susednému národu, vybral si jeden z najhorších možných spôsobov. Velebenie predstaviteľov režimov, ktoré nechali povraždiť desiatky tisíc židovských mužov, žien a detí a aktívne podporovali Hitlerovo rozpínanie by malo byť rozhodne diskvalifikáciou, aby takýto človek mohol zastávať vrcholný post v ÚPN.

Medaila pre čestného predsedu

Delegácia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov na čele s predsedom Pavlom Sečkárom udelila čestnému predsedovi SZPB generálmajorovi vo výslužbe Karolovi Schwarzovi pamätnú medailu Jána Nálepku Repkina.

„Sme radi, že sme mohli osobne zblahoželať čestnému predsedovi a predsedovi Historicko-odbojovej skupiny vojakov bojujúcich v zahraničí. Teší nás, že je v dobrom duševnom a relatívne aj v telesnom zdraví,“ konštatoval pri príležitosti Schwarzových 92. narodenín tajomník Ústrednej rady SZPB Roman Hradecký. Zároveň zdôraznil, že generálmajorova účasť na zväzových zasadnutiach a stretnutiach je vždy osviežením a prínosom. „Veríme, že sa ešte dlho budeme stretávať. Vážime si, že pán generál má ako čestný predseda stále záujem o našu činnosť,“ dodal.

Pôsobenie generála Schwarza v druhej svetovej vojne už Bojovník mapoval neraz. „Skoro 60 000 slovenských vojakov a partizáni mali veľkú šancu ubrániť a udržať proti Nemcom stred Slovenska vo svojich rukách, k ústupu po dvojmesačnom otvorenom boji ich prinútilo až nasadenie dvoch nemeckých divízií presunutých z Moravy cez Žilinu a ďalších jednotiek, ktoré boli presunuté z priestoru od Maďarska, od Lučenca,“ zaspomínal v jednom z rozhovorov generál Karol Schwarz, ktorý sa oslobodzovania Slovenska osobne zúčastnil ako člen 1. československého armádneho zboru.

Predseda SZPB Pavol Sečkář udeľuje medailu Jána Nálepku Repkina Karolovi Schwarzovi.
Foto: Bojovník

„Potom nastal ústup od Dúbravy na Zvolen, od Lučenca na Zvolen, od Zvolena potom smerom na Banskú Bystricu, na Staré Hory, Donovaly a do priestorov Nízkyh Tatier. Do tohto priestoru sa presunuli aj ďalšie bojové jednotky, partizáni, aj Hlavný štáb partizánskeho hnutia vedený Alexejom Nikitičom Asmolovom,“ povedal na margo ústupu povstalcov do hôr Schwarz. „Myslím si, že v tomto priestore vykonala

1. čs. armáda na Slovensku, partizánske jednotky a 2. čs. paradesančná brigáda veľmi dobré vojenské výkony,“ dodal. Do priestoru, kde sa v horách opevnili zvyšní čs. vojaci a partizáni, sa podľa neho nemecké vojská už výraznejšie prebojovať nedokázali. „Aj Nemci priznali, že sa do priestorov, kde bolo nasadené obranné postavenie, prakticky nedostali,“ povedal Schwarz. (Pokračovanie na str. 2)

Memoriál v Hostí

Prvé januárové dni každého nového roka patria v obci Hostie už tradične memoriálu Michala Jurka a Michala Olejára. Tento rok prebehol už jeho 68. ročník. Memoriál je pamiatkou na smutné udalosti z 15. januára 1945, keď v obci Hostie pri prestrelke zahynuli dvaja partizáni z východného Slovenska.

Pietna spomienka v obci Hostie.

Foto: mb

Miestom ich posledného odpočinku je miestny cintorín v obci, a o ich spoločný hrob sa s úctou starajú členky ZO SZPB v Hostí. V nedeľu 13. januára sa za mrazivého počasia začala pietna spomienka svätou omšou obetovanou za padlých partizánov, ktorú celebroval miestny rodák vdp. Emil Šútor. Ten v homílii poskytol vzácne svedectvo oných dní z pohľadu vlastnej osobnej skúsenosti. Po omši nasledoval akt kladenia vencov pri hrobe padlých partizánov. Veniec na hrob svojho rodáka položila delegácia z Vyšného Slavkova, rodiska Michala Olejára, na čele so starostkou obce Vierou Kašperovou, ako aj delegácia oblastného výboru SZPB v Nitre na čele s Jozefom Havlom. Po pietnom akte

sa účastníci memoriálu presunuli k pamätníku v strede obce. Pri pamätníku držali čestnú stráž členovia Klubu vojenskej histórie Tekov v originálnych historických uniformách. V sprievode, za zvukov smútočného pochodu v podaní dychovej hudby Hostianka a po štátnej hymne, položili k pamätníku padlým v II. sv. vojne vence predseda ZO SZPB Martin Benček, starosta obce Hostie Peter Štepiansky, poslanec NR SR Marián Kéry, zástupca pridelenca obrany veľvyslanectva Ruskej federácie, pplk. Andrej Guk a ďalší. Medzi pozvanými bola aj starostka obce Host'ovce a predsedníčka Požitavského regiónu Zita Koprđová, krajský riaditeľ PZ v Nitre pplk. Miroslav Michalčík. (Pokračovanie na str. 3)

Medaila pre čestného predsedu

(Dokončenie zo str. 1)

ba povedať, že až prakticky do februára 1945, kedy sa (čs. vojaci a partizáni v horách, pozn. red) spojili s čs. armádnym zborom a rumunskými vojakmi, všetko už bolo v našich rukách," povedal.

Samotný ústup do hôr si však vyžiadal omnoho viac obetí. „Viedol cez Banskú Bystricu, Staré Hory a Donovaly a bol veľmi, veľmi náročný a pre Nemcov aj výhodný, lebo v údolí, ktoré viedlo z Banskej Bystrice cez Uľanku, Staré Hory na Šturec, mali sústredeného veľmi veľa vojska, veľa techniky, a letecky to bolo jednoduché do týchto údolí bombardovať," spomína Schwarz. „Celý problém zhoršovala tá situácia, že veľa obyvateľov bežalo tiež práve v tomto smere cez Staré Hory hore na Donovaly a tam sa ukrývali. Hlavný štáb sa presunul na Donovaly, potom na Pohronský Bukovec a práve v priestore Bukovca sa dostali velitelia povstania do

rúk nepriateľa. To bola tá chyba, že sa nemalo vychádzať von z hôr. V tom momente, ako sa dostali na voľný východ, tak tam bola väčšina Nemcov, mali lepšiu techniku, ako mali naši," poznamenal.

Boje v horách trvali do konca februára. „Koncom februára 1945 sa už naše jednotky a hlavný partizánsky štáb spojili s 1. čs. armádnym zborom a s Rumunskou armádou, ktorá v tom smere bojovala. A tým momentom boj o stredné Slovensko bol vlastne dokončený," povedal. Generál Schwarz zažil koniec druhej svetovej vojny v 1. čs. armádnom zbere na hraniciach s Moravou. „Najskôr sme sa dozvedeli, že Nemci miesto na západ začali ustupovať na východ. Bola noc a Nemci namiesto toho, aby išli na Prahu, išli na nás. Počasie bolo veľmi zlé, tma, a vlastne sme ani nevedeli, kto je kde, takže sme sa poznávali podľa opaskov," spomína. „Z 8. na 9. mája bol už deň, keď sme začali

Generálmajorovi Schwarzovi zablahoževali k narodeninám spolu s predsedom Sečkárom aj tajomník ÚR SZPB Roman Hradecký a vedúci organizačného oddelenia SZPB Viliam Longauer. Foto: Bojovník

oslavovať slobodu. Začalo sa to hlavne tým, že smerom od nás na Moravu tam začali, asi partizánske jednotky, vystreľovať šrapnely, naraz ohromný dym a tým vlastne bolo ohlásené, že už je tu naša slobodienka. Makov bola pohraničná dedina, boli sme radi, že sme už tam a je koniec vojny.

Naši letci, časť skupín, prechádzali cez Moravskú bránu na naše územie a tam sa dostal aj náš 1. čs. armádný zbor," povedal generál, ktorý bol na konci vojny ranený do nohy.

„Odviezli ma do Kroměříža. Tam som sa liečil asi 10 dní. Museli byť dobrí odborníci, lebo za

4–5 dní som mohol chodiť. Zranila ma črepina do členku a ešte kúsok z nej mi tam zostal, vytvorila sa okolo guľička, takže kov je vo vnútri. Problémy mám aj teraz, keď veľa chodím. Vybrať ju nemôžem, lebo by museli odobrať priečnu kostičku a noha by mi zostala nefunkčná.“ red

Memoriál v Hostí

(Dokončenie zo str. 1)

prednosta obvodného úradu v Nitre Martin Nemky, predseda konfederácie vojenskej histórie Jozef Hostinský, predseda OO SZPB v Zlatých Moravciach Ivan Malý so sprievodom

a mnoho ďalších vzácných hostí. Po štátnej hymne SR sa začala športová časť memoriálu. Na štart sa postavilo 84 bežcov, od škôlkárov až po veteránov nad 60 rokov. Trať bola pomerne náročná a zľadovatená, no ani

to neodradilo mužov a ženy zabojovať o medaily. Víťazom hlavnej kategórie mužov v behu na 9 km sa už po štvrtýkrát stal Imrich Maďar a okrem hlavnej ceny si odniesol aj pohár starostu obce Hostie. Pretekári prišli nielen z okolia, ale preteku sa zúčastnili aj športovci z Trnavy, Trenčína, Piešťan a pod. Celý pretek absolvoval aj člen klubu vojenskej histórie v uniforme so zbraňou na ramene, aby tak vzdal úctu padlým hrdinom. Po vyhlásení výsledkov a odovzdaní cien, medailí, pohárov a diplomov nasledoval slávnostný obed pre pozvaných hostí. V závere možno konštatovať, že spomienka a úcta Hosťanov k vlastnej minulosti je stále živá a verím, že o rok privíta Memoriál Michala Jurku a Michala Olejára ešte viac športovcov ako tento rok.

Martin BENČEK, predseda ZO SZPB Hostie

Na štart memoriálu sa postavili aj deti. Foto: mb

VYHLÁSENIE

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov ostro protestuje proti snahám legalizovať a ospravedlňovať činnosť fašistických represívnych jednotiek počas 2. svetovej vojny. K týmto aktivitám patrí aj snaha Lotyšského parlamentu prijať zákon o postavení osôb, ktoré boli mobilizované počas 2. svetovej vojny.

Rozumieme snahe zmieriť veteránov, ktorí bojovali proti sebe na oboch stranách frontu, ale nesmie sa to diať spôsobom, ktorým sa budú legalizovať a ospravedlňovať masové vraždy, ktoré majú na svedomí príslušníci 15. lotyšskej dobrovoľníckej divízie SS v Lotyšsku – najmä Židov, ale aj komunistov, Rómov, Sinthov a iných národností. Zmierenie sa nemôže zakladať na propagácii nacizmu a oslave zločinov proti ľudskosti. To nie je zmierenie, budovanie zajtrajška, ale prepisovanie histórie a zno-

vuoživovanie fašizmu a nacizmu.

Takto sa vedome ignoruje rezolúcia 67. zasadnutia Valného zhromaždenia OSN o neprípustnosti praktík prispievajúcich k podnecovaniu súčasných foriem rasizmu, xenofóbie a intolerancie. Súčasne sa týmto spôsobom revidujú rozhodnutia Medzinárodného trestného tribunálu z Norimberského procesu, ktorý označil jednotky Waffen SS pre ich krutosť za zločineckú organizáciu. Tieto jednotky majú na Slovensku okrem iného na svedomí zavraždenie 146 obyvateľov Kľaku a Ostrého Grúňa, ktoré si v týchto dňoch pripomíname.

Protestujeme proti ospravedlňovaniu zločinov fašistov a nacistov a ich domácich pomáhačov nielen u nás, ale kdekoľvek v Európe a na svete, pretože je to priamou urážkou všetkých ich obetí. Odpúšťame, ale nezabúdame.

Bratislava, 17. január 2013

Pavol SEČKÁR, predseda SZPB

4. JANUÁR

Švédsko si uctí svojho hrdinu 2. svetovej vojny Raoula Wallenberga ustanovením výročného pamätného dňa – 27. augusta – pripomínajúceho jeho záchranu tisícov Židov pred nacistickými perzekúciami v Maďarsku. Wallenbergovi, ktorý by sa tohto roku dožil 100 rokov, sa pripisuje záchranu najmenej 20-tisíc maďarských občanov tým, že im vystavil švédske cestovné doklady, alebo ich presťahoval do bezpečných domov. Kľúčový úlohu zohral aj v odrazení nemeckých dôstojníkov od masakry 70-tisíc obyvateľov židovského geta v Budapešti.

7. JANUÁR

Obyvatelia malého maďarské-

ho mesta Gyömrő mali možnosť hlasovať v referende týkajúcom sa pomenovania miestneho parku po Miklósovi Horthym, niekdajšom fašistickom diktátorovi a spojencovi nacistického Nemecka. Hlasovanie však stroskotalo na nízkej účasti, ktorá dosiahla iba 18 percent oprávnených voličov, hoci medzi účastníkmi výrazne prevažovali odporcovia takéhoto kroku. Referendum si vynútili občania pobúrení vlnajším rozhodnutím pomenovať park po Horthym, ktoré mesto prijalo na základe podnetu krajne pravicového Hnutia za lepšie Maďarsko (Jobbik).

10. JANUÁR

Krajinský súd vo Viedni poslal na deväť rokov do väzenia jedného

z popredných predstaviteľov rakúskej neonacistickej scény, bývalého vodcu zakázanej Ľuduvernej mimoparlamentnej opozície Gottfrieda

stalo sa VO SVETE

4. 1.–16. 1. 2013

Küssela, ktorého spolu s ďalšími dvoma osobami uznal za vinného z propagovania nacistickej ideológie na internete. V minulosti 54-ročný Küssel opakovane spochybnil existenciu holokaustu a vyhlasoval, že denník Anny Frankovej je podvrh. Trestaný bol už v 90. rokoch, keď vo väzení strávil šesť rokov.

12. JANUÁR

Vo veku 83 rokov zomrel na rakovinu v Kalifornii Leon Leyson, najmladší zo zoznamu Židov, ktorých zachránil pred nacistami továrnik Oscar Schindler.

Po obsadení Poľska nacistickým Nemeckom prišiel v holokauste o dvoch bratov. Jeho však zachránil Schindler, keď ako 13-ročný pracoval v jeho továrni. Tam ho nazývali Malý Leyson, pretože bol taký malý, že pri práci na stroji musel stáť na škatuli. Neskôr sa presťahoval do USA.

O svojich zážitkoch z 2. svetovej vojny vôbec nerozprával. Až po tom, čo film Schindlerov zoznam vyvolal veľký záujem verejnosti, o svojom osude hovoril často.

16. JANUÁR

Europoslanec Zoltán Bagó z maďarskej vládnej strany Fidesz chce vytvoriť komisiu, ktorá by sa zaoberala dekrétmi čs. prezidenta Edvarda Beneša. Chce tak urobiť po tom, čo slovenská vláda údajne neodpovedala na žiadosť petičného výboru Európskeho parlamentu. Spor sa týka výnosov, na základe ktorých prišli niekdajší československí Maďari a Nemci po 2. svetovej vojne o občianstvo a majetok. Ministerstvo zahraničných vecí SR vlni na jeseň uviedlo, že dekréty sú nespochybniteľné a že nevidí dôvody, aby sa táto téma znovu otvárala. Bagó predložil návrh, aby Európsky parlament vyslal na Slovensko delegáciu poslancov, ktorá by problematiku dekrétov prešetrila. (ao)

Moderná Slovenská republika nenadväzuje na Tisov štát

Moderná Slovenská republika nijakým spôsobom nenadväzuje na vojnový štát Jozefa Tisa. Medzi týmito dvoma subjektmi neexistuje právna kontinuita, obdive republiky majú rôzne hranice a nenadväzujú na seba ani obsahovo, keďže jedna bola autokratickým štátom v područí nacistického Nemecka a druhá je demokratická.

Na konferencii Historického ústavu Slovenskej akadémie vied (HÚ SAV) a Paneurópskej vysokej školy (PVŠ) s názvom „20 rokov samostatnej Slovenskej republiky. Jedinéčnosť a diskontinuita historického vývoja“ to v polovici januára vyhlásil minister školstva Dušan Čaplovič.

„Konferencia pri príležitosti 20. výročia vzniku samostatnej SR sa koná v priestoroch historickej budovy Národnej rady SR. Veď práve tu poslanci Slovenskej národnej rady 17. júla 1992 prijali Deklaráciu SNR o zvrchovanosti SR a 1. septem-

Minister školstva Dušan Čaplovič.

Ilustr. foto: TASR – Š. Puškás

bra 1992 Ústavu SR,“ pripomenul Čaplovič. Dodal, že snahy Slovákov dosiahnuť vlastnú, demokratickú štátnosť trvajú omnoho dlhšie ako 20 rokov a majú korene v hnutiach národovcov, ako boli bernolákovci alebo štúrovci.

Historik Milan Zemko poukázal tak na charakter vojnovéj Slovenskej republiky, ako aj na sklamanie nádejí Slovákov, ktorí po Slovenskom národnom povstaní a porážke fašizmu očakávali auto-

nómnejšie postavenie v rámci Československa. Formálne sa podarilo dosiahnuť federáciu až v roku 1968, reálne však stále išlo o asymetrický model riadenia štátu.

Veľkou výzvou pre historikov je samotné rozdelenie Československa. Podľa viacerých politológov z anglicky hovoriacich krajín bolo kľúčovým motorom rozdelenia rozhodnutie politických elít, a nie tlak občanov Československa.

Red

Pozornosť venujú aj novým členom

Rokovanie decembrového zasadnutia Oblastného výboru SZPB v Brezne bolo zamerané najmä na plnenie uznesení oblastnej konferencie a XV. zjazdu SZPB v pôsobnosti oblastnej organizácie SZPB. Tajomník oblastného výboru Anton Pôbiš konštatoval, že úlohy prijaté oblastnou konferenciou a XV. zjazdom nie sú plnené v plnom rozsahu. Predsedníctvo OblV SZPB v uvedenom období zasadalo trikrát. Veľká pozornosť bola venovaná najmä stabilizácii členskej základne. V roku 2012 bolo prijatých 54 nových členov SZPB. V súčasnosti má oblastná organizácia v 25 základných organizáciách 1063 platiacich členov a je po Banskej Bystrici a Humennom treťou najväčšou na Slovensku. Sú však základné organizácie, ktoré v posledných rokoch neprijali žiadneho nového člena a v dôsledku prirodzeného úbytku členov hrozí ich zánik.

Na dobrej úrovni bola spolupráca so štátnou správou a samosprávou. Prejavilo sa to hlavne dôstojným organizačným zabezpečením pietnych aktov v meste Brezne a obciach okresu v rámci osláv 67. výročia ich oslobodenia a ukončenia 2. svetovej vojny, pri oslavách 68. výročia SNP, pri pietnej spomienke na obete zavraždené vo vápenke v Nemeckej a pri ďalších podujatiach na miestnej úrovni. Počet účastníkov na týchto akciách bol čiastočne obmedzený vysokým vekom priamych účastníkov odboja a nižšou účasťou mládeže. Je to dôsledkom nedostatočnej spolupráce so školami v regióne, kde sme nedostatočne využívali možnosť organizovania besied priamych účastníkov národnooslobodzovacieho boja so žiakmi a študentmi. Podiel na

tom má aj prakticky neexistujúca historicko-dokumentačná komisia pri OblV SZPB. Na druhej strane členovia oblastnej organizácie nechýbali pri oslavách 67. výročia ukončenia 2. svetovej vojny v Bratislave na Slavíne, na 7. ročníku Stretnutia generácii na Kališti, centrálnych oslavách 68. výročia SNP v Banskej Bystrici i oslavách 68. výročia Karpatsko-duklianskej operácie na Dukle a vo Svidníku.

Spokojnosť nie je možné vysloviť s odberom dvojtyždenníka Bojovník a Ročenky odbojára.

V Brezne hodnotili uplynulý rok.

Foto: aš

V oblasti je 141 odberateľov Bojovníka vrátane ZO SZPB, ktoré odoberajú po jednom výtlačku pre organizáciu. Sú však ZO a skupiny, ktoré neodoberajú ani jeden výtlačok. **Prítom jeho obsahová a grafická úroveň sa podstatne zlepšila a je zdrojom rôznych informácií a metodických materiálov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu práce jednotlivých ZO.** Zaujímavý je aj obsah Ročenky odbojára. Jej odber v oblastnej organizácii však oproti roku 2002 poklesol o vyše 400 ks na necelých 350 ks. Lepšia situácia bola

v propagácii činnosti jednotlivých ZO v Bojovníku a regionálnych médiách. Medzi najaktívnejšie v tomto smere patrili ZO Brezno 2, Pohorelá, Čierny Balog, Heľpa a Závadka nad Hronom.

Rezervy má oblastná organizácia aj v rámci spolupráce a podpísania dohôd s orgánmi štátnej správy, samosprávou, občianskymi združeniami a politickými stranami podobného programového zamerania, ktoré pracujú v okrese Brezno. Vzájomná spolupráca s nimi je potenciálnym zdrojom získavania nových členov SZPB.

Zasadnutie OblV pokračovalo prerokovaním správy o finančnom hospodárení za 1.–3. štvrtrok 2012, schválením plánu práce OblV a jeho predsedníctva na rok 2013, schválením rozpočtu a plánu podujatí na rok 2013. V závere rokovania poďakoval predseda OblV SZPB Ján Šulej jeho členom za spoluprácu a pomoc pri plnení úloh v roku 2012, zaželal príjemné prežitie vianočných sviatkov, do nového roku pevné zdravie a veľa chuti pri plnení úloh, ktoré nás v roku 2013 čakajú.

Ján ŠULEJ, predseda OblV SZPB Brezno

Bývalý prezident Gustáv Husák sa narodil pred sto rokmi

Dlhoročný komunistický politik, bývalý prezident Československej socialistickej republiky (ČSSR) a generálny tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Československa (ÚV KSČ) Gustáv Husák sa narodil pred 100 rokmi 10. januára 1913. Funkciu hlavy štátu vykonával v období od 29. mája 1975 do 10. decembra 1989, kedy podal demisiu.

Gustáv Husák sa narodil v Dúbravke pri Bratislave. Vyštudoval právo na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a do roku 1944 pracoval ako právnik. Jeho životná dráha bola úzko spätá s KSČ, do ktorej vstúpil, keď mal 20 rokov a bol z nej dva razy vylúčený. Najprv v päťdesiatych rokoch 20. storočia a potom vo februári 1990.

Už ako študent pracoval v antifašistickom zväze mládeže a v ľavicovom hnutí na Slovensku. V rokoch 1943–1944 bol členom 5. ilegálneho vedenia Komunistickej strany Slovenska (KSS), v rokoch 1943–1945 členom predsedníctva Slovenskej národnej rady (SNR). Počas Slovenského národného povstania (SNP) pôsobil ako podpredseda SNR a povereník vnútra, v rokoch 1944–1945 bol podpredsedom KSS. Zúčastnil sa v SNP a na rokovaniach v Moskve v roku 1945

o podobe novej Československej republiky. Bol spoluiniciátorom Vianočnej dohody podpísanej v roku 1943. Bol vedúcim organizátorom SNP. Po 2. svetovej vojne pôsobil vo viacerých významných funkciách, vrátane predsedu Zboru povereníkov. Bol pri vyhlasovaní Košického vládneho programu. V rokoch 1945–1950 pôsobil vo viacerých vysokých funkciách: bol členom Slovenskej národnej rady (SNR), poverenikom pre dopravu a techniku, neskôr pre poľnohospodárstvo, a v rokoch 1946–1950 predsedom Zboru povereníkov, poslancom Národného zhromaždenia (NZ), členom predsedníctva ÚV KSS a v roku 1945 sa stal členom ÚV KSČ.

Vo februári 1951 ho zatkli a v apríli 1954 odsúdili za buržoázny nacionalizmus, v roku 1960 ho prepustili na slobodu, v roku 1963

Na archívnej snímke z 1. mája 1947 predseda slovenských povereníkov Gustáv Husák počas prejavu pri príležitosti osláv Sviatku práce v Ružomberku.

Foto: TASR – L. Roller

občiansky aj právne rehabilitovali a vrátili mu členstvo v strane. V rokoch 1960–1963 pracoval v Pozemných stavbách v Bratislave a potom do roku 1968 na Ústave štátu a práva v Slovenskej akadémii vied (SAV) v Bratislave.

V roku 1968 sa Gustáv Husák znovu vrátil do politiky. Mal veľký podiel na vypracovaní a schválení Zákona o československej federácii v roku 1968. V ďalšom období bol aktívnym realizátorom politiky normalizácie. Pôsobil v najvyšších straníckych funkciách na Slovensku aj v rámci Československa. Od apríla 1969 do mája 1971 bol 1. tajomníkom ÚV KSČ a od mája 1971 do decembra 1987 generálnym tajomníkom ÚV KSČ. Dňa 29. mája 1975 Federálne zhromaždenie (FZ) ČSSR zvolilo Gustáva Husáka za prezidenta ČSSR. V tejto funkcii pôsobil do 10. decembra 1989. Pod vplyvom novembrových udalostí podal demisiu.

Potom žil v ústraní v Bratislave. Zomrel 18. novembra 1991 v Bratislave vo veku 78 rokov.

red TASR

Úprimne spomínam

Dlhé roky kupujem Ročenku odbojárov a odoberám Bojovník. Nielen odoberám, ale prečítam ho do poslednej strany. Ba, mnohokrát zalistujem aj v ročenkách z minulých rokov. V poslednej, na strane 69, je uverejnený článok a fotografia o genmjr. J.S. Strculovi. Spomenul som si naňho ako na prísneho, ale spravodlivého. Aj na to, že bol náročnejší na dôstojníkov ako na vojakov. Mal svoju filozofiu: Ak nie sú dôslední a spoľahliví dôstojníci, nemôžu byť ani vojaci.

Vojenskú základnú službu som absolvoval v XIV. ženijnom prápore v Olomouci. Každý rok sme chodievali na stanové výcvikové tábory na Dunaj, kde sme stavali a cvičili so súlodiami, alebo cez Moravské údolie na Libavu, kde sme cvičili s trhavinami a ťažkými ženijnými strojmi a mechanizmami..

V jeden krásny letný deň zavítal na Libavu aj generál Strcula. Dôstojníci zo všetkých

útvarov boli na zhromaždení v Olomouci. Možno práve preto toto využil, aby sa presvedčil o bojovej situácii bez nich. Keď služba pri bráne ohlásila príchod generála, aj jediný náš, už starší poručík, sa doslova zašiel do skladu intendačného materiálu. Generála sme privítali my, poddôstojníci, s patričným rešpektom. Ja, v hodnosti čatára vo funkcii PVSP – pomocníka veliteľa stotiny roty pre veci politické. Nebo-

lo mi všetko jedno, keď chcel navštíviť ťažké ženijné stroje a mechanizmy. Pred stanom opravárov bol rozobraný ženijný mechanizmus a pri ňom zaolejovaný a zamastený vojak. Generál sa zaujímal najmä o to, či ten stroj nečinne stojí už dlho. Vojak v prísnom postoji hlásil, že veru už dosť dlho, lebo jedna dôležitá súčiastka je rozsypaná. Na otázku, či to on nevie vyrobiť, s nadšením odborníka vyhlásil, že vo svojej

Mal svoju filozofiu: Ak nie sú dôslední a spoľahliví dôstojníci, nemôžu byť ani vojaci.

dielni by vedel. Na to generál: Tak sa zober do tej svojej dielne a kým ju nevyrobíš, ani sa tu neukazuj! Vojak s víťazným „Provedu“ (bol Moravan, zbalil sa a odišiel. Boli sme zaujatí sprevádzaním generála a ani na myseľ nám nezišlo

zistiť, kam odišiel vojak plniť rozkaz. Návšteva sa skončila bez ujmy na dobrej povesti nášho ženijného práporu.

V prírodných bojových podmienkach sa stav vojakov, najmä ufúľaných, zaolejovaných opravárov, bývajúcich v stane na okraji tábora, nie veľmi kontroloval.

Večerný rozkaz a stav vojakov vykonával staršina alebo jeho pomocník. U nás, v I.rote, večerný rozkaz

a pochod so spevom riadil slobodník M. Hornýš, herec ostravského divadla. Pri zisťovaní stavu vojakov zaznelo pri vyslovení mena vojaka „zde“ či „tu“ bez problémov, aj za toho, ktorý na rozkaze chýbal. Po štyroch či piatich

dňoch na rozkaz prišiel aj veliteľ roty, ktorý dal skontrolovať stav roty a zistil, že vojak – mechanik opravár, chýba. Vojaci mu hlásili, že odišiel na rozkaz generála do Brna vyrobiť súčiastku a nevracať sa späť, kým nebude hotová. Veliteľ považoval vojaka za zbeha. Ráno som s veliteľom, ako ozbrojená eskorta, odcestovali do Brna. V závode nám na vrátnicu dovedli usmiateho a spokojného vojaka s vyhotovenou, vytočenou súčiastkou. Odcestovali sme späť na Libavu. Náš „zbeh“ dostal pri večernom rozkaze pochvalu a ešte týždeň dovolenky.

Na túto úsmevnú spomienku, v ktorej má čestné miesto prísny a náročný generál Strcula, nemôžem zabudnúť ani vo svojich 84 rokoch.

kpt. v zát. Ladislav ŠTEFKO

Nech sa nám darí

– vo svojom mene, ale aj formou spomienky na povstalecký odkaz a hrdinstvá príslušníkov mojej rodiny. Platí to o mojom starom otcovi, o mojom otcovi Alexandrovi Dubčekovi, ktorý sa vždy hrdo hlásil k odkazu Povstania a rozvíjaniu povstaleckých tradícií, ale aj o mojom strýkovi, ktorý zahynul počas bojov v Slovenskom národnom povstaní. Považoval som preto za samozrejmé, aby som ani ja osobne nechýbal v radoch členov vášho, vlastne dnes už nášho Zväzu. Predpokladám, že sa nám bude spoločne daríť v našej národnej politicko-výchovnej práci.

Po sviatkoch radosti a pokoja opäť vstupujeme do ďalšieho roka nášho života. Napriek zlovestným proroctvám náš život a svet pokračujú vo svojej dynamike úloh, povinností, ale najmä tých hodnôt, o ktoré v dávnych časoch bojovali hrdinovia boja proti fašizmu. Skutočne ma teší, že môžem pozdraviť slovenských odbojárov

Pre mňa je to najmä práca lekára, ktorý do poslednej chvíle bojuje o život a zdravie svojich blízkych.

Pavol DUBČEK,
prezident Spoločnosti Alexandra Dubčeka,
a od 22. decembra 2012 aj člen SZBB

Zlomenú nohu má na svedomí pol'adovica a krk mi zlomí nezamestnanosť.

Uznesenie

zo zasadnutia Ústrednej rady SZPB z 13. decembra 2012

I. Schvaľuje:

1. Správu o činnosti od XV. zjazdu SZPB
2. Správu o plnení rozpočtu od 1. – 10. 2012
3. Predbežný návrh rozpočtu na rok 2013
4. Návrh Plánu práce P ÚR a ÚR SZPB na rok 2013
5. Organizačný poriadok SZPB
6. Dodatok k Pracovnému poriadku SZPB s prvým variantom rozdelenia dotácií na obdobie 1. 5. 2013–30. 4. 2014

II. Berie na vedomie:

1. Novelizáciu Dohody SZPB a Jednoty dôchodcov Slovenska

III. Ukladá:

A) predsedovi SZPB

1. Zvolať stretnutie vedení HOSk na 19. 2. 2013 o 10.00 h v zasadačke ÚR SZPB, Štúrova 8, Bratislava
T: 19. 2. 2013
2. Pripraviť návrh partnerskej dohody s MŠ SR
T: 30. 6. 2013
3. Odoslať list riaditeľovi Mú SNP s výhradami SZPB a na prehodnotenie zaradenia niektorých udalostí v súčasnej expozícii, v časti – represívne akcie pseudopartizánov a asociálnych živlov.
T: do 28. 2. 2013

B) tajomníkovi ÚR SZPB

1. Doriešiť nájom (resp. predaj) chaty Partizán v Liptovskom Jáne
T: 30. 1. 2013
2. Mesačne vyhodnocovať plnenie harmonogramu nadstavby budovy SZPB a spôsobené škody predložiť vedúcej ekonomického oddelenia na vyfakturovanie. Informovať rokovanie P ÚR SZPB 28. 2. 2013
T: 1x mesačne
3. Doplniť do Plánu práce časť Hlavné podujatia SZPB v roku 2013
  - a) 28. februára – Odhalenie pamätníka letcom ČA – Štúrovo – Kamenín, organizátor Obl. výbor SZPB,
  - b) 13. marca – Vojenská 50. Jankov Vršok – Trenčín, spoluorganizátor Obl. výbor SZPB Trenčín,
  - c) 25. marca – Spomienkové stretnutie na Hrone a ukážka bojov klubov vojenskej histórie k začatiu Bratislavskej útočnej operácie ČA, spoluorganizátor Obl. výbor SZPB Levice
  - d) 9.–12. mája – Spomienkové oslavy 68. výročia ukončenia 2. sv. vojny a víťazstva nad fašizmom v KSSK pri pamätníku vojakov ČA na Dargove, spoluorganizátor Oblastný výbor Košice, Trebišov a Michalovce,
  - e) 12. mája – Regionálne stretnutie Čechov a Slovákov na Javorníkoch. Organizátor Obl. výbor SZPB Považská Bystrica, spoluorganizátor ČSBS Vsetín
T: do 30.12.2012

C) oblastným výborom SZPB

1. V hlásení tajomníkov OblV za 4. štvrt'rok vyhodnotiť priebeh zhodnocujúcich členských schôdzí.
2. Vyhodnotiť plnenie uznesení XV. zjazdu uložené oblastným výborom k 30.9.2013. T: do 10. 10. 2013

D) predsedom Komisií pri ÚR SZPB

1. Pripraviť plán činnosti komisie, metodické pokyny pre činnosť komisií OblV, zloženie lektorskej skupiny s témami prednášok pre lektorov
T: do 8. 2. 2013

E) predsedom Historicko-odbojových skupín pri ÚR SZPB

1. Zabezpečiť účasť členom vedenia HOSk na prijatí predsedom SZPB 19. 2. 2013. Nahlásiť mená zúčastnených.
T: do 15. 2. 2013

F) Členom ústrednej rady

1. Pripomienky k predloženému Rokovaciemu poriadku Ústrednej rady SZPB a Predsedníctva ÚR SZPB zaslať Organizačnému oddeleniu kancelárie SZPB.
T: do 30. 1. 2013

Pavol SEČNÁR, predseda SZPB

Nenechajte sa zaskočiť zimou

V priebehu zimných mesiacov zaznamenávajú poisťovne niekoľkonásobne vyšší počet volaní klientov ako po iné ročné obdobie. Dôvodom výrazne zvýšenej intenzity volaní klientov nie sú dopravné nehody ani poruchy, ale najmä nemožnosť naštartovať vozidlo z dôvodu zamrznutia prevádzkových kvapalín a dokonca aj arktickej verzie nafty.

Aby sa motorista pri pokračujúcej nepriaznivej poveternostnej situácii vyhol dlhšiemu čakaniu na telefónnych linkách alebo čakaniu na odťahovú službu, odporúča Lucia Muthová z Allianz-Slovenskej poisťovne niekoľko rád:

„Pred začiatkom jazdy je vhodné auto naštartovať a zároveň nechať pustené rozmrazovanie predného a zadného skla (pustená klimatizácia a kúrenie zabráni zahmlievaniu a mrznutiu skiel). Zároveň dôkladne očistite auto od snehu a námrazy, najmä okná

a svetlá je veľmi dôležité mať absolútne čisté. Majte pre tieto prípady vždy poruke metličku a kvalitnú škrabku na okná. Ak zapadnete v snehu, nasypte piesok, soľ, alebo štrk okolo kolies a tým im poskytnite niečo, o čo sa môžu zaprieť a pohnúť sa v požadovanom smere. Určite v takejto situácii oceníte aj malú lopatku a malé vrecko s pieskom alebo iným podobným materiálom.“

Podľa Muthovej na dlhšie vzdialenosti alebo cesty do hôr a kopcovitého terénu je veľmi vhodné si so

sebou pribalit' aj snehové reťaze alebo autoponožky. Ak auto dlhší čas stojí, čiže nejazdí sa s ním, je veľmi vhodné občas dobiť batériu autonabíjačkou, čím sa motorista vyhne rýchlemu vybitiu batérie najmä v zimnom období a zároveň predĺžite aj životnosť batérie. Ak naozaj dlhší čas nejazdíte, je lepšie batériu vybrať a uskladniť v teple.

V zimných mesiacoch majú motoristi starosti aj so štartovaním. „V prípade, že máte tú možnosť, zaparkujte svoje auto v garáži, pod krytým prístreškom, alebo v závetrí domu. Pri parkovaní nepoužívajte ručnú brzdú. Kolesá radšej vytočte smerom k obrubníku alebo ich podložte kameňom. Využívajte buď palivá s pridanými aditívami proti mrazu alebo ich do paliva pridajte ešte pred tankovaním benzínu alebo nafty. Pri kúpe sa poraďte s odborníkom. Majte taktiež doplna natankovanú nádrž a tankujte na preverených čerpacích stanicách,“ dodáva.

Predtým, ako sa vydáme na cestu, treba auto očistiť od snehu.

Foto: red

Pri starších vozidlách by mali mať vodiči pri sebe rozmrazovač na zámok dverí auta. Nestačí ho

však mať umiestnený v aute, pri zamrznutých dverách sa k nemu nedostane.

red TASR

Nezabudneme, pán generál

Prvého januára uplynuli dva roky, čo svojich najbližších, ale aj priateľov a známych na východe Slovenska vo veku 92 rokov v Prahe navždy opustil dovtedy jediný žijúci čestný občan Svidníka Oldřich Kvapil.

Oldřich Kvapil sa narodil 12. novembra 1918 v Rovensku pod Troskami v Čechách. Po okupácii Československa v roku 1939 ako vojak odchádza do zahraničia, aby so

ku vstupuje do československej jednotky, ktorú organizuje pplk. Ludvík Svoboda. Zúčastnil sa prvých bojov pri Sokolove, pri Kyjeve i Bielej Cerkvi a oslobodzoval aj

veliteľom. Takto ho hodnotí na viacerých miestach v knihe Z Buzuluku do Prahy aj Ludvík Svoboda.

Ťažké boje v KDO

Hotové peklo prežíval počas ťažkých bojov v Karpatsko-duklianskej operácii. 13. septembra 1944 bol v boji o kótu 534 ťažko zranený. Nedoliečený, na výzvu veliteľa Čsl. armádneho zboru gen. L. Svobodu sa prihlásil k 2. práporu 1. československej brigády, kde vykonával funkciu náčelníka štábu v prápore. So svojimi spolubojovníkmi prežil tie najťažšie bojové chvíle vo svojom živote. Ako veliteľ velil, rozhodoval, ale i emocionálne prežíval spolu s vojakmi dobré a smutné frontové dni, predovšetkým radosť z prekročenia hraníc na Duklianskom priesmyku dňa 6. októbra 1944 vojakmi jeho práporu. Na oslobodzovaní Svidníka sa podieľal 19. januára 1945. S 1. čsl. armádnym zborom bojoval aj pri Liptovskom Mikuláši a na Morave a jeho bojová cesta sa skončila triumfálne v Prahe.

Mnohé vyznamenania

Po vojne zastával v armáde vysoké funkcie. V rokoch 1967–1969 bol náčelníkom Vojenskej akadémie AZ vo Vyškove a náčelníkom vedeckého pracoviska v Brne, kde prednášal taktiku operačného umenia. Z armády bol prepustený v roku 1975. Bol nositeľom mnohých československých

a zahraničných vyznamenaní. Okrem iných aj piatich československých vojnových krížov a medaily za chrabrosť. Po skončení vojny bol generál Kvapil veľmi aktívny aj publicisticky. Je autorom niekoľkých kníh. V knihe spomienok Návrat z bouře opisuje Svidník v čase neľútostných bojov. V roku 1985 pri príležitosti 40. výročia oslobodenia Svidníka sa stal jeho čestným občanom. Kraj pod Duklou veľmi rád a často navštevoval. Absolvoval množstvo stretnutí a besied s mladými ľuďmi. S poslucháčmi Vojenskej akadémie v Brne často navštevoval duklianske bojisko na poľskej i slovenskej strane.

Pravidelne sa zúčastňoval spomienkových osláv výročí Karpatsko-duklianskej operácie a Dní obetí Dukly. Keď už mu v posledných rokoch zdravotný stav nedovoľoval absolvovať také náročné cesty, vždy nás potešil aspoň pozdravom a nádejou, že do Svidníka ešte raz určite príde. Žiaľ, túžba nášho milovaného generála sa nenaplnila. Už si nemôžeme podať ruky ani chlapy sa vystíškať. Navždy však zostane našim čestným občanom, na ktorého spomíname s láskou, úctou a uznaním. O jeho hrdinskej bojovej ceste a plodnom živote rozprávame i ďalším generáciám. Na oslavách 68. výročia oslobodenia Svidníka sme si pripomenuli jeho známy výrok: „Nezabudnite, že dnešný Svidník vyrástol z krvi a životov tisícov bojovníkov, čo vám pripomínajú pamätníky na Dukle a vo vašom meste!“ Nezabudneme, pán generál!

Pavel GOJDIČ, Svidník

Generál Oldřich Kvapil sa zapisuje do pamätnej knihy pri príležitosti udelenia čestného občianstva mesta Svidník v roku 1985.

Foto: archiv PG

zbraňou v ruke bojoval za slobodu svojej vlasti. Cez Poľsko sa dostáva do Sovietskeho zväzu, kde 7. februára 1942 v Buzulu-

ku do Prahy. Oldřich Kvapil bol skvelým ďalšie ukrajinské mestá. S Ludvíkom Svobodom prešiel celú bojovú cestu z Buzuluku do Prahy.

Biela stopa SNP

Jubilejný 40. ročník Bielej stopy, ktorá bola v minulosti známa ako Biela stopa SNP, sa koná už tento víkend. Otvorenie bude na námestí M. R. Štefánika v Kremnici 25. 1. o 19.00 hodine.

Pre nás, členov Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, je určená nedeľa 27. 1., kedy o 10.45 hod. bude štart Bielej stopy SNP. Preteky klasickou technikou s hromadným štartom a cieľom na Skalke sú prispôbené veku účastníkov pretekov. Účasť na tomto preteku je spoločná pre mužov a ženy, pre priamych účastníkov SNP a ostatných členov SZPB. Prezentácia a výdaj štartovných čísel je v deň prete-

kov na Skalke. Prihlášky posielajte priamo na Oblastný výbor SZPB v Žiari nad Hronom, do rúk jeho predsedu J. Bulka do 25. 1. 2013. Pretekári, sa môžu prihlásiť aj telefonicky na čísle 045-6782747, mobil 0910-998831 alebo faxom 045-6742505, prípadne na mail: skolstvo@kremnica.sk. Prihlášky je možné poslať aj on-line na webovú stránku: www.eurolopet.sk. Štart pre priamych účastníkov SNP je zdarma a pre ostatných členov SZPB je zľava, hradia 5 eur. Príchod pretekárov do Kremnice je v sobotu 26. 1. poobede. Ubytovanie je zabezpečené.

Jaroslav BULKO
predseda oblastného výboru SZPB
v Žiari nad Hronom

Výpis z účtu zo zdravotnej poisťovne

Každý poistenec má podľa zákona právo požiadať svoju zdravotnú poisťovňu o výpis z účtu poistenca. „O výpis z účtu poistenca je možné požiadať písomne. V zmysle platnej legislatívy je poplatok za vydanie písomného výpisu z účtu poistenca 0,66 eura,“ uviedla hovorkyňa Všeobecnej zdravotnej poisťovne Dana Gašparíková. Na získanie výpisu možno využiť aj elektronické služby poisťovní.

Výpis obsahuje informácie o zdravotnej starostlivosti, ktorú za poistenca poisťovňa uhradila. „Obsahuje výšku úhrady lekárovi a údaje o poskytnutých zdravotných výkonoch, liekoch, dietetických potravinách a zdravotníckych pomôckach alebo údaje o predpísanom poistnom a podobne,“ priblížila Gašparíková.

Poistenci môžu kontrolou svojich výpisov zabrániť naprí-

klad tomu, aby na nich poskytovatelia zdravotnej starostlivosti písali fiktívne výkony. Ak poistenec zistí nezrovnalosti, môže sa obrátiť na poisťovňu. Revíziní lekári na základe takéhoto podnetu môžu urobiť kontrolu u poskytovateľa. Ak sa potvrdí, že išlo o neoprávnené vykázané zdravotné starostlivosti, následne sa finančné prostriedky vymáhajú od poskytovateľa. V prípade závaž-

ných porušení sa poisťovňa môže obrátiť na orgány činné v trestnom konaní.

Na základe nezrovnalostí v osobnom účte poistenca eviduje najväčšia zdravotná poisťovňa napríklad prípady, keď si poistenci vo svojom osobnom účte našli, že boli na preventívnej prehliadke, na ktorej v skutočnosti neboli. „Riešili sme aj prípad lekára, ktorý neoprávnené predpisoval zdravotnícke pomôcky pacientom, ktorí v skutočnosti túto zdravotnícku pomôcku nevyužili, čím spôsobil zdravotnej poisťovni škodu vo výške 56 tisíc eur,“ doplnila Gašparíková.

red TASR

Členovia SZPB sú stále

Pamätník v zime

Pri revitalizácii námestí v niektorých mestách a obciach dochádza k tlakom na odstránenie pomníkov či pamätných tabúl viazucich sa k odboju. Často sa práve členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov snažia takéto pamätníky zachrániť a revitalizovať. Niekedy sa to podarí s pomocou miestnej samosprávy, niekedy zháňajú financie samotní členovia, niekedy sa na obnovu pamätníkov podujmú svojpomocne. Vďaka architektonickému riešeniu pomník padlých v Báhoni získal dominantné postavenie v centre obce v parku pred budovou obecného úradu. Každému, kto okolo neho prejde, pripomenie desivú udalosť druhej svetovej vojny a tých, ktorí za našu slobodu položili životy. **Milan BUŠO red**

Sloboda prišla aj do Tornale

Pri príležitosti 68. výročia oslobodenia mesta Tornale obyvatelia mesta na čele s prednostom mestského úradu Lajosom Balajtom, predsedom ZO SZPB v meste Mariánom Zelinom a predstaviteľmi ďalších inštitúcií a zástupcami škôl v meste položili vence pri pamätníku v meste vojakom Červenej armády.

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov (SZPB) v spolupráci so samosprávou Tornale a miestnymi školami usporiadal 19. decembra spomienkovú slávnosť, kde si pripomenul 68. výročie oslobodenia mesta. Ako povedal predseda miestneho výboru SZPB Marián Zelina, uctili si najmä pamiatku 675 odvlčených obyvateľov mesta.

Na slávnostnom akte kladení vencov sa zišlo v Tornali približne 200 ľudí. Nechýbali medzi nimi žiaci dvoch základných škôl a gymnázia. „Je veľmi dôležité, aby ani súčasníci nezabudli na útrapy, ktoré sa odohrávali pred 68 rokmi. Mesto Tornale malo vtedy približne tritisíc obyvateľov. Takmer jednu šestinú, 675 ľudí odvliekli do koncentračných táborov. Spomienkovým vencom dávame najavo, že sme na ich obeť nezabudli. V týchto časoch je to veľmi dôležité, aby sa aj mladá generácia vedela poučiť a nepripustila opakovanie vojnových hrôz,“ povedal Zelina.

Jozef PUPALA

Obyvatelia Rimavskej Soboty si pripomenuli oslobodenie mesta.

Foto: JP

Pohľad na pamätník v Báhoni v zime. Foto: M. Bušo

V Tornali si pripomenuli oslobodenie mesta.

Foto: J.Pupala

Oslobodenie Rimavskej

Obyvatelia Rimavskej Soboty si 21. decembra pripomenuli oslobodenie spod fašizmu pred 68 rokmi. Po šiestich rokoch poroby sa tak mohli tešiť na prvé slobodné Vianoce. Presne 21. decembra 1944 totiž vojská druhého ukrajinského frontu pod velením maršala ZSSR Rodiona Jakovleviča Malinovského Rimavskú Sobotu oslobodili.

Ako podotkol vo svojom príhovore pri pamätníku osloboditeľom v Rimavskej Sobote primátor mesta Jozef Šimko, práve 21. decembra 1944 vojaci 240. streleckej divízie 2. Ukrajinského frontu, ktorej velil generál Umanskij (mimochodom čestný občan Rimavskej Soboty), obchvatným manévrom v smere od Rimavskej Seči, Pavloviec

a od Bátky po krátkych pouličných bojoch mesto oslobodili. Pri oslobodzovaní mesta padlo šesť vojakov Červenej armády a 30 vojakov 4. Rumunského zboru pod velením zborového generála J. Boiteana, ktorý bojoval v rámci 27. armády 2. Ukrajinského frontu. Pri dobýjaní mesta a pri prechode frontovou líniou padlo 55 občanov. Osloboditeľov, okrem

kolaborantov a nyilasovcov občania srdečne vítali a všemožne im pomáhali. Veď len z mesta Rim. Sobota odvliekli nyilasovskí fašisti 670 občanov do koncentračných táborov. V meste bolo len niekoľko rodín, ktorých sa obeť vojny nedotkli.

Na utrpenie obyvateľov a obeť vojny nemôžeme zabudnúť práve dnes, keď sme svedkami snáh o reštauráciu fašizmu a rasových nepokojov takmer po celom svete. Problematika fašizmu sa vytratila zo školských učebníc.

Aký je to paradox napríklad s prístupom neustáleho pripomí-

nania hrôz a utrpenia počas vojny, obeť fašizmu, ktorému prikladajú nenahraditeľný význam na všetkých stupňoch škol vo Veľkej Británii. Jasne to prezentoval vo svojom filmovom dokumente NACISTI – VAROVANIE DEJÍN spisovateľ LAURENCE REES, ktorý spracoval aj knižne a v predsluve VOJNA STOROČIA napísal: „To nie je veselý príbeh a neposkytuje veľa potechy.“ Treba však o ňom učiť v našich školách a zapamätať si ho. Lebo je to príbeh o tom, čoho boli schopní ľudia dvadsiateho storočia. A čo sa o fašizme učíme v na-

Príchod slobody do Rimavskej Soboty dnes pripomínajú vence pri pamätníku.

Foto: JP

Na budove, kde mal štáb veliteľ UKF maršal ZSSR R. J. Malinovskij na ulici Letnej v Tornali, pri jeho pamätnej doske a reliéfe.

Foto: J.Pupala

Partizáni v horách.

Ilustr. foto archiv

Partizáni boli odvážni ľudia, ktorí popri armáde súbežne bojovali v II. sv. vojne a zohrávali v nej dôležitú úlohu. V menších i väčších skupinách vykonávali na rôznych miestach diverzné akcie: ničenie ciest, mostov, železničných tratí (Horná Štubňa – Handlová, Horná Štubňa – Kremnica), zatarasovanie tunelov (Strečno – Kralovany), zmocňovanie sa muničných skladov, prepady nepriateľa pri presune bojovej techniky (Šarišský Štiavnik), a spôsobovali nepriateľovi nemilé prekvapenie.

Len v ojedinelých prípadoch sa ozbrojené osoby vydávali za partizánov, ktorých motívom nebol boj proti nemeckým fašistom, ale zbojníčenie, krádeže, rabovanie a obohacovanie sa. Boli čiernou škvrnou v partizánskej vojne.

Opora v miestnom obyvateľstve

Za to, že mnohé partizánske operácie boli veľmi úspešné, patrí vďaka aj miestnym obyvateľom, ktorí im donášali dôležité informácie. Nielen o stave a pohybe nemeckých vojsk, ale poskytovali im aj v prípade nebezpečenstva úkryt, odev, potraviny, zabezpečovali ošetrovanie ranených, prevádzali ich v noci na dôležité stanovišťa, boli spojkami, vybavovali im falošné občianske preukazy.

Partizáni pochádzali z rôznych spoločenských vrstiev. Boli medzi nimi dezertéri slovenskej armády, vysokoškooláci (Mirko Nešpor), lekári (Karol Šiška, Daniel Petelen), zdravotné sestry, učitelia (Milan Hyčko, Július Bolfík), duchovní cirkvi ev. a. v. (A. L. Katina, Pavel Hronec), jednoduché ženy (Eva Kristínová), spisovatelia (L. Ondrejov – člen brigády Smrť fašizmu, V. Mináč – člen brigády Jánošík, R. Jašík – člen brigády Albín Grznár), ba aj nedospelí (Janko Giertli), ktorí boli nimi napriek tomu, že si uvedomovali nebezpečenstvo, ktoré im hrozilo zo strany Nemcov fyzickou likvidáciou i celej ich rodiny v prípade prezradenia alebo udania zo strany zradcov.

Partizánske brigády

Na Slovensku sa vytvárali prvé partizánske brigády až v lete 1944 po vstupe oslobodzovacích vojsk na naše územie (Kalinov, Duklianský priesmyk). Spočiatku to boli spoločné sovietsko-slovenské brigády s názvami: Stalin, Čapajev, Veličko, Jegorov, no neskôr slovenské pod

názvom: Mor ho!, Smrť fašizmu, Za oslobodenie Slovanov, Pomstiteľ, no aj s názvami popredných postav našich dejín ako: Štefánik, Hurban, Žižka, Masaryk, Jánošík...

SNP

Po stalingradskej bitke, zajatí a vzdaní sa 6. Paulusovej armády (1942–1943) Nemci stále ustupovali a zastavili sa až v Duklianskom priesmyku, kde sa dlhší čas odohrávali urputné boje. Boli zaskočení vypuknutím SNP, odbojom národa, armáda ktorého dovtedy bojovala po ich boku proti Sovietskemu zväzu. Nemilo prekvapení boli aj zámerom dvoch slovenských divízií nachádzajúcich sa na východnom Slovensku, ktoré mali v pláne prekaziť obsadenie Duklianskeho priesmyku a postupne sa spojiť s jednotkami slovenskej armády a bojovníkmi v SNP. Zámer sa neuskutočnil, lebo plán bol prezradený osobami sympatizujúcimi s fašistickým Nemeckom a vtedajším režimom Slovenského štátu. Nemci slovenské divízie odzbrojili, takmer všetkých jej dôstojníkov a časť radových vojakov, ktorým sa nepodarilo ujsť do hôr a pripojiť sa k bojovníkom Povstania, poslali do zajateckých táborov v Nemecku.

Do bojov v SNP sa zapojili aj partizáni a odporcovia fašizmu z vyše 20 väčšinou Nemcami okupovaných národov. Početnú skupinu tvorili francúzski partizáni, ktorí sa prejavili ako udatní bojovníci pri Strečne, kde majú aj svoj pomník.

Pomsta za odboj Slovákov

Po potlačení SNP sa Nemci za účinnej pomoci členov Pohotovostného oddielu Hlinkovej gardy (POHG), bojovníkom Povstania, pomocníkom, spolupracovníkom a rodinám partizánov kruto pomstili. Mnohých postrelali (Kováčová, Ostrý Grúň, Jankov Vášok, Kremnička), pričom niektoré obce

aj vypálili (Tokajik, Baláže, Kalište). Iných upálili vo vápenke v Nemeckej alebo ako odstrašujúci príklad partizánov za prítomnosti občanov vešali (Slovenska Ľupča).

Záchrana Židov a letcov

Úctu a vďaku si zasluhujú aj naši občania, ktorí ukrývali letcov angloamerických vojsk (Júlia Pribojová z Veľkej Lúky poskytla vo svojom dome úkryt trom americkým letcom havarovaného lietadla neďaleko letiska Tri Duby a v r. 1947 dostala Diplom vďaka za ich záchranu od gen. D. Eisenhowera), ale aj tí, ktorí ukrývali a zachránili tak mnohých Židov pred deportáciou do koncentračných táborov a takmer istou smrťou. Vyše 500 Slovákov je poctených za túto chrabrosť vysokým izraelským vyznamenaním Spravodlivý medzi národmi, čo je úctyhodný počet na taký malý národ.

Večná téma

Osudy a hrdinské činy živých i už mŕtvych partizánov, ale aj neúnavných bojovníkov proti fašistickému Nemecku boli a ešte aj sú vhodnou príležitosťou a vďačnou témou pre ich stváranie. Dôkazom toho sú aj partizánske piesne bojujúcich národov proti fašizmu, ktoré vznikli v tom období, ako napríklad Tichá noc, tmavá noc, krásna je, na horách partizán bojuje. Ale aj čapajevovská Pesňa o junom partizane a iné.

Partizánov, antifašistov, odbojárrov stvárnajú aj filmy, sochy, pomníky, súsošia, obrazy, pamätníky, busty, mozaiky, poštové známky, cintoríny, názvy ulíc, námestí, verejných inštitúcií. Budú nám ich, ale predovšetkým mládeži a budúcim generáciám, pripomínať ako skromných, statočných a obetavých ľudí. Na ich počesť premenovali liptovskú obec Ľupča na Partizánsku Ľupču a Baťovany na Partizánske.

Andrej ŠTELMÁK, sliac

Soboty

šich školách? Nech sa o tom presvedčí každý rodič, aký priestor tejto dejinnej udalosti venujú naše učebné osnovy! Takmer žiadny.

O to významnejšie zaznievajú varovné slová ešte žijúcich účastníkov protifašistického odboja aj v meste Rimavská Sobota. Priamy účastník bojov o Budapešť, vojak červenej armády plk. vo výslužbe Ladislav Sládek, kategoricky vyzýva na účinné opatrenia proti čoraz vzrástajúcejmu sa neofašizmu aj u nás. Rovnaký názor vyslovil aj príslušník Sadilenkovho partizánskeho zväzku Július Molitoris.

Preto je potrebné každodenné pripomínanie utrepení a hrôz fašizmu počas druhej svetovej vojny nielen v školách, ale aj v každodennom životnom rytme.

Možno práve dnes si uvedomujeme cenu obetí za našu slobodu a preto aj dnes si Rimavskosobotania pripomenuli obeť padlých za ich slobodu.

Vence a kytice položili k pamätníku osloboditeľov okrem primátora mesta aj prednosta obvodného úradu v Rim. Sobote Pavol Struhár, za Oblastný výbor SZPB Pavol Brndiar, a ďalší predstavitelia inštitúcií v meste Rim.Sobota.

Jozef PUPALA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Jozef Božetech Klemens

(8.3.1817–17.1.1883) – maliar, prírodovedec, vynálezca

OSUDY ZNÁMYCH SLOVENSKÝCH OSOBNOSTÍ

Aký je návod na šťastný život? Skutočné šťastie prináša spokojnosť, blaho rodiny či úspech v práci? Možno to prvé bolo ľahšie dosiahnuť kedysi, lebo ľudia si viac ctíli božské ako svetské zákony. No nič v živote nie je jednofarebné. Aj všestranný človek – maliar, sochár, staviteľ, dagerotypista, prírodovedec, vynálezca, učiteľ Jozef Božetech Klemens „okúsil“ všetky farby života. Zažíval radosť pri palette, vzrušenie pri vynálezoch, ale aj starosti o zabezpečenie živobytia pre svoju rodinu, smútok nad stratou najbližších. Nie zakaždým sa jeho nápady, na tú dobu obdivuhodné, stretli s pochopením a až čas odhalil naozajstné rozmery jeho osobnosti.

Jozef Božetech Klemens sa narodil 8. marca 1817 v Liptovskom Sv. Mikuláši, kde bol jeho otec sedlárom a výrobcom kočov. Výtvarný talent sa uňho prejavil už v detstve, keď s obľubou kreslil podobizne členov rodiny. V rodnom meste si ho všimol osvetový pracovník a knihovník Gašpar Fejérpataky-Belopotocký a odporučil ho známemu českému pedagógovi, lekárovi a filozofovi Karlovi Slavojovi Amerlingovi, ktorý mu sprostredkoval prijatie na Akadémiu výtvarných umení v Prahe. Dvadsaťročný Jozef Božetech Klemens sa v Prahe zdokonaľoval v maľovaní a zoznámil sa s viacerými známymi českými osobnosťami, z ktorých mnohé aj portrétoval, napríklad Josefa Kajetána Tyla, pražského starostu Františka Dittricha, básnika Františka Rubeša. Zo štyridsiatich rokov 19. storočia je známa aj podobizaň jeho dobrodinca Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého.

Maliarov život vo veľkomeste bol nákladný a popri štúdiu si musel za-

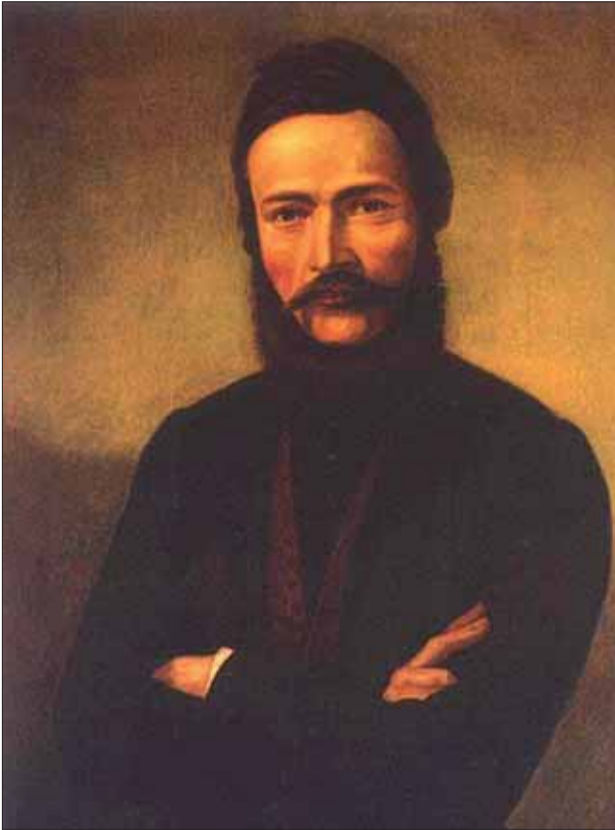
rábať učením kreslenia v bohatých rodinách a v rokoch 1838 až 1843 vyučoval na škole K. S. Amerlinga. Jeho prednosťou bolo, že dôkladne ovládal anatómiu, preto sa jeho kresby podobajú dokonalým kresbám geniálneho renesančného umelca Leonarda da Vinci. Okrem toho sa zaujímal o architektúru i sochárstvo, dokonca vytvoril niekoľko sochárskych diel, napríklad kovovú sochu Jana Žižku *Slepý muž*. Naozaj bol všestranný. Keď sa zoznámil s novými objavmi dagerotypie, rozhodol sa, že otvorí prvý fotografický ateliér v Budečskej záhrade pri Amerlingovom vzdelávacom ústave. Podarilo sa mu ním priam šokovať Pražanov a návštevníkov mesta, ale iba na krátko, lebo z finančných dôvodov musel ateliér zatvoriť. Fotografii neskôr využíval pri maľovaní portrétov.

V roku 1843 sa Jozef Božetech Klemens vrátil na Slovensko, kde býval najskôr na Orave a potom v Šariši. Väčšinou žil z portrétovej tvorby, namaľoval napríklad podobizne členov rodiny oravského župana Antona Smrečaniho a ako člen spolku Tatrin vytvoril portréty viacerých slovenských dejateľov – Štefana Moyzesa, Andreja Sládkoviča, Ľudovíta Štúra. Istý čas žil v Liptovskom Jáne, kde chcel znova začať podnikat' – vyrábať zinkovú belobu z uhličitého prameňa prete-

kajúceho v blízkosti dediny. No ani vtedy mu podnikateľské plány nevyšli a nakrátko znova odišiel za prácou do Prahy. V búrlivom roku 1848 sa tam oženil so sedemnásťročnou

do Ruska. Napokon tak neurobil a iba na krátko odišiel na pozvanie Jána Šafárika za učiteľa kreslenia na lýceum do Belehradu. V liptovskej dedine Bobrovec, kde býval s rodinou, vyzdobil maľbami kostol. Okrem toho namaľoval aj veľa ďalších obrazov, ktoré dodnes krásia kostoly takmer po celom Slovensku.

V roku 1856 zložil Jozef Božetech Klemens v Prahe učiteľské skúšky z prírodných vied, češtiny a nemčiny a prijal miesto učiteľa kreslenia na reálnom gymnáziu v Žiline. Popri učiteľských povinnostiach a starostiach o rozvetvenú rodinu, ktorá sa rozrástla o dve dcéry a štyroch synov, sa s veľkým zánietením zaujímal o prírodné vedy. Podarilo sa mu objaviť ložisko hnedého uhlia a farebného mramoru. Po zemetrasení v Žiline začiatkom roka 1858 publikoval niekoľko odborných prác, v ktorých tento prírodný úkaz podrobne opísal. Spriatelil sa aj so známym geológom Dionýzom Štúrom, ktorý pôsobil v Ríšskom geologickom

Jozef Božetech Klemens, olejomalba, 1872. Prvý maľovaný portrét L. Štúra, zhotovený na základe objednávky Matice slovenskej pre výzdobu matičnej dvorany. V súčasnosti je umiestnený v expozícii Slovenského národného literárneho múzea Matice slovenskej v Martine.

Foto: wikipedia

ústave vo Viedni a spolu uskutočnili geologický a botanický výskum Veľkého Rozsutca. Od roku 1858 bol aj Jozef Božetech Klemens členom Ríšskeho geologického ústavu vo Viedni a od roku 1862 členom Uhorskej prírodovednej spoločnosti v Pešti. Spolu s Dionýzom Štúrom stáli pri vzniku Matice slovenskej

a obaja sa stali členmi jej prírodopisno-geologického odboru. Jozef Božetech Klemens vlastnil jednu z najväčších zbierok minerálov na Slovensku.

Záujem o technické vedy ho priviedol k technickým vynálezom. Navrhol tlačiarenský stroj „samotlač“. Výkresy z tohto stroja sa dostali až na výstavu v Londýne. Pokúšal sa zostrojiť parný stroj „žiaroruch“ poháňaný teplým vzduchom. Vynálezy sa mu však nepodarilo uplatniť ani patentovať. V Žiline sa Jozef Božetech Klemens ako maliar venoval prevažne sakrálnej tvorbe, čoho dôkazom sú rozmerné obrazy v takmer všetkých žilinských kostoloch. Stal sa váženým občanom mesta, ale keď sa roku 1861 zúčastnil memorandumového zhromaždenia v Martine, niektorí ho obvinili z panslavizmu. V maľbe obrazov s náboženskou tematikou pokračoval i v Banskej Bystrici, kde sa roku 1863 stal profesorom prírodných vied a kreslenia na katolíckom gymnáziu. Po smrti manželky sa druhý raz oženil s Antóniou Riznerovou. V roku 1878 bol penzionovaný, ale existenčných ťažkostí sa do smrti nezbavil, hoci kým vládol, neúnavne maľoval. V roku 1882 s podlomným zdravím odišiel do Viedne v nádeji, že sa mu tam bude žiť lepšie.

Obdivuhodný maliar a vedec, výrazná osobnosť slovenských dejín, sa lepšieho života a zaslúženej slávy nikdy nedomohol. Napriek výraznému talentu, vzdelaniu a zručnosti celý život prežil v zápase o holú existenciu, k čomu sa pridružili aj zdravotné problémy. Zomrel 17. januára 1883 po operácii obličiek. Pochovali ho na viedenskom cintoríne, ale jeho hrob sa nezachoval, lebo cintorín bol zrušený.

Jozef LEIKERT

Dobilo srdiečko gemerského Meresieva

V sobotu 29. 12. 2012 sme sa rozlúčili s Jánom Bartom, ktorý skončil v noci z 23. na 24. 12. 2012 v Rimavskej Sobote. Ján Barto sa narodil 23. 8. 1928 v Ratkovskej Zdychave. Pochádzal z chudobného kraja, chudobnej rodiny, no bohatého ducha. Po absolvovaní 6 ľudových tried študoval na meštianke v Ratkovej, ktorú ukončil v horúcom roku 1944, ako mnohí mladí ľudia túžil po slobode, zbavení sa ľudáckeho režimu pretkaného perzekúciami, rasizmom a fašizmom vo svojej domovine.

Nečudo, že po vypuknutí SNP sa zaradil medzi partizánov. Bol príslušníkom partizánskej brigády STALIN – JEGOROV. Ako príslušník Kaličenkovho oddielu bojoval pri Telgárte, Martine a Liptove a ako príslušník 2. partizánskeho pluku Jána ŠVERMU v Lomnistej doline, kde bol v obrannom oddiele partizánskeho štábu plk. ASMOLOVA.

Silné mrazy, nedostatočný odev sa podpísali aj na jeho zdraví. Omrzli mu nohy, a tak bol ilegálne presunutý do zázemia. V Hornej lehote sa vydal skorým ranným vlakom z Podbrezovej do Polhory, neskôr išiel pešo. Premrznutý, vyhladnutý z posledných síl sa dostal na

Bánovo, kde ho zajali fašisti. Tu mal po prvý raz na vlastnej koži pociťť „fašistickú ruku a silu ich kopancov.“ Podľa odevov, obuvi spoznali s kým majú do činenia. Odtiaľ ho odeskortovali pešo do Tisovca. Nasledovali kruté výsluchy. Osudným sa mu stal lístok na vlak z Podbrezovej do Polhory, ktorý mu našli pri osobnej prehliadke a usvedčil ho z klamstva. Po presunutí k Oskomandantovi do Tisovca nasledovali ďalšie výsluchy. Večer 23. decembra 1944 prišiel k nemu do cely nemecký dôstojník a pošepol mu českou vetou, že „ste zachránený!“ Túto vetu považoval za blúznenie a následok výsluchu. Keď ho však dôstojník odviezol do predajne „BUDŮC-NOSŤ“ v Tisovci a odovzdal ho majiteľovi, aby ho prevozoval a nachoval, začal sa z „blúznenia preberať“. Pred sebou mal jediný cieľ, prejsť vyše tridsaťkilometrovú púť v snehu do rodnej Ratkovskej Zdychavy. Po otvorení

dverí sa domácim zdalo, že vidia príznak! Veď celá dedina vedela, že Janko Bartovie padol! A tu, hoci dokaličený, zmrznutý, stál, ležal vo dverách!

Po nevednom a neuveriteľnom zvítaní Janka ošetrieli. No precítaním tela a rozmrazovaním údov sa dostavili neznesiteľné bolesti, najmä omrznutých nôh. Odvoz k lekárovi do Ratkovej znamel istú smrť, všade bolo plno fašistov. Jeden zo susedov v dedine poradil otcovi, aby mu zabalili rany do vykysnutej sudovej kapusty. Zdravý sedliacky rozum a skúsenosti chudobných, ktorí nemali na lekára, slávil úspech. Rany prestali hnišať, nepríjemný zápach zmizol.

Po vyhnaní okupantov mu lekári odporučili invalidný dôchodok. Po šiestich mesiacoch sa mladý, uzdravený Janko cítil natoľko vyzdravený, že chcel ísť pracovať. Pracoval v rôznych funkciách a stupňoch národných výborov. Dokonca v roku 1949

nastúpil na základnú vojenskú službu. Dostal však zápal pohrudnice a základná vojenská služba sa pre Janka skončila. Od roku 1950 sa opäť zapojil do pracovného procesu. V rôznych funkciách pracoval až do odchodu do dôchodku 31. marca 1989. V roku 1952 sa oženil s Valériou, rod. Csíziovou, s ktorou mal 3 deti. Posledné roky dôchodku mu robili radosť najmä vnúčatá, ktorých mali 6, a 7 pravnúčat.

Z takmer 20-tich rôznych vyznamenaní mu boli udelené v roku 2010 „pamätná medaila“ Ruskej federácie a Ukrajinskej republiky za zásluhy a účasť v protifašistickom odboji.

Nuž, Janko Barto „GEMERSKÝ MERESIEV“, ďakujeme Ti za Tvoj podiel v boji za našu slobodu. Nech Ti je zem rodná ľahučká! Tvoj životný osud a jeho náplň nám bude vzorom skromnosti, odvahy, nesmiernej vôle zdolávať nemožné prekážky aj „plazením štvornožky“, ale vždy s jasným cieľom obetovať sa za šťastie druhých!

Jozef PUPALA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Jubilanti ZO SZPB sa dožívajú

• **Bratislava 12:** Katarína Kunoščíková 88 a Ing. Vladimír Petratúr 80 rokov.
 • **Bratislava 26:** Edita Tauberová 89, Želislava Mitevová 85 a Karol Šufliarsky 84 rokov.
 • **Bernolákovo:** Eva Hekelová 65 rokov.
 • **Belá – Dulice:** Anna Rusnáková 89 a Marta Kucháriková 86 rokov.
 • **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Anna Murinová 84 rokov.
 • **Banská Bystrica – Fončorda:** Ivan Tomašovič 90 rokov.
 • **Banská Bystrica – Stred:** Anna Horská 81 rokov.
 • **Banská Bystrica – Uhlisko:** Gabriela Strenitzerová 91 a Eduard Ruža 81 rokov.
 • **Brezno 1:** Marta Brečková 80, Mária Kovalčíková 70 a Ing. Jaroslav Demian 50 rokov.
 • **Bystrička:** Viera Baková 65 rokov.
 • **Čierny Balog:** Margita Rosíková 91, Anna Zemková 83, Anna Luptáková 65 a Marta Kováčiková 60 rokov.
 • **Čičmany:** Pavol Gaplovský 88 rokov.
 • **Čadca:** Anna Kristanová 80 rokov.
 • **Dunajská Streda:** JUDr. Nina Lefflerová 88, Irena Kr-

šaková 85, Terézia Fojtková 82, Helena Chrenková 80 a Milan Glezgo 65 rokov.
 • **KVH Dargov:** Štefan Paľko 25 rokov.
 • **Giraltovce:** Ján Mihok 92, Zuzana Haleková 90 a Mária Kisková 83 rokov.
 • **Hnúšťa:** Júlia Petroková 91, Ing. Gustáv Knapp 83 a Júlia Selčanová 82 rokov.
 • **Humenné 1:** Mária Fejková 81 a Jozef Karas 60 rokov.
 • **Hniezdne:** Pavel Ružbašan 65 rokov.
 • **Jarabina:** Anna Kovalčíková 86, Júlia Hlinková a Mária Kovalčíková 75 rokov.
 • **Košice – Staré Mesto:** Zoltán Gáfrík 94 rokov.
 • **Klenovec:** Pavel Láska 95, Zuzana Chudicová 86 a Pavel Jakabšic 83 rokov.
 • **Kurimka:** Ján Kvaska 85 a Milan Krajňak 65 rokov.
 • **Liptovská Teplička:** Mária Muchová 70 rokov.
 • **Liptovský Mikuláš:** Jolana Dorniaková 95, Ing. Anton Klepáč 92, Paula Krmeská 91, Elena Nemčoková 88, Ing. Pavel Chrapčíak 87, Milota Korkavcová a Zuzánka Kulína 86, Elena Paprčková 84 a Božena Staroňová 83 rokov.
 • **Levoča:** Ján Babej 87 rokov.

• **Lučenec 1:** Oľga Pisárová 85 rokov.
 • **Lučenec 2:** Vilma Eibnerová 86 rokov.
 • **Myjava:** MUDr. Pavol Garaj 65 rokov.
 • **Melčice – Lieskové:** Viera Turánková 65 rokov.
 • **Makov:** Ľudmila Lučaničová 94 rokov.
 • **Medzibrod:** Júlia Prašovská 87 rokov.
 • **Makovec:** Vasil Savčák 55 rokov.
 • **Martin – Východ:** Jolana Pivarčíková 88 rokov.
 • **Necpaly:** Mgr. Drahoslava Roháčiková 60 rokov.
 • **Nižný Žipov:** Juraj Veľk 86 rokov.
 • **Novosad:** Monika Baňacká 50 rokov.
 • **Nižná Olšava:** Michal Kavalec 82 rokov.
 • **Pohorelá:** Mária Fukoňová 83 rokov.
 • **Podhradie:** Emília Vyletelová 91, Ľudovít Bella 87 a Vilma Bellová 85 rokov.
 • **Parchovany:** Anna Ivanocová 80 rokov.
 • **Pliešovce:** Zuzana Paľouová 90, Zuzana Šajbanová 82, Ján Krnač 70 a Eva Luptáková 55 rokov.
 • **Pezinok:** Pavol Demovič 90 a Mária Adamcová 80 rokov.
 • **Rimavská Sobota 1:** Pavel Moncol 91, Mária Hašková, Sabína Vargová a Ján Slávik 90, Edita Bakonyová 87, PaedDr. Pavel Lacko 84, Elena Hroncová 83, Mária Rýdaiová

75, Marta Nyíri a Ing. Pavel Brndiar 70, Mária Babaríková 65 rokov.
 • **Rimavská Sobota 2:** Mgr. Viera Repová 70 a Anna Valachová 65 rokov.
 • **Ružomberok:** Alexander Štefko 93, Karel Ouředník 87, Viera Líšková 86 a František Blaho 84 rokov.
 • **Sliač:** Pavel Sovák 40 rokov.
 • **Stupava:** Marta Mištinová 87 a Anna Holičová 80 rokov.
 • **Stará Kremnička:** Alfonz Hrmo 82, Magdaléna Babinová, Marta Sekerešová a František Beňo 70 rokov.
 • **Slovenské Nové Mesto:** Mária Dopiráková 89 a Anna Maďarová 86 rokov.
 • **Streda n/Bodrogom:** Juraj Šimčák 91 rokov.
 • **Svit:** Cecília Polovková 91, Barbora Pelešová 88, Pavol Záhradník 81 a Emília Tomášová 65 rokov.
 • **Svidník:** Mária Dercová 88, Peter Grešlik 81, Ján Podhajecký 65, Anna Ždiňáková a Darina Bochnovičová 60, Miroslav Chudík 55 a Matúš Kičina 20 rokov.
 • **Snina – mesto:** Pavol Greguš 89 a Helena Kolinčaková 83 rokov.
 • **Špania Dolina:** Mária Gurská 89, Jozef Gurský a Stanislav Kľučiar 85, Blažena Knoppová 81, Lila Bičanová a Dušan Lamper 70, Vladimír Lamper 35 rokov.
 • **Trebišov 1:** Mária Hadvabná a Anna Vrabel'ová 84 rokov.

• **Trebišov 3:** Anna Telepovská 82 rokov.
 • **Tlmače:** Alžbeta Pidová 81 rokov.
 • **Trenčín 1:** Libuša Čatárová 82 rokov.
 • **Trenčín 2:** Ján Baťko 97, Júlia Polášková 85 a Ľubica Straková 60 rokov.
 • **Tisovec:** Ján Rukavica 91, Zuzana Ulická a Pavel Rukavica 90, Mária Ridzoňová 84, Oľga Štendová 75 a Štefan Dianiška 65 rokov.
 • **Turčianske Teplice:** Ing. Emília Ághová 65 rokov.
 • **Vagrinec:** Mária Drotárová 50 rokov.
 • **Zvolenská Slatina:** Ondrej Brachna 88 rokov.
 • **Zvolen – Zlatý Potok:** JUDr. Ivan Bartl 86 a Gizela Kopřivová 83 rokov.
 • **Zvolen – Centrum 4:** Margita Janeková 82 rokov.
 • **Zemplínske Hradište:** Júlia Patakyová 81 rokov.
 • **Žiar n/Hronom:** Mária Giláňová a František Ťakuš 90, Anna Harachová 85, Helena Cabániková 84, MUDr. Ľudmila Oravcová a Rozália Vítázková 70 rokov.
 • **Žilina 1:** Margita Gondolová a Vendelín Behúň 91, Miroslav Šavol 88 rokov.
 • **Žilina 13:** František Marek 93 rokov.
 • **OblV Žilina:** Jozef Solár 92 a Ondrej Šamaj 91 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Bratislava 12** s 87-ročnou Hedvigou Novákovou.
 ■ **Bzince p/Javorinou – Cetuna** so 61-ročným Jánom Nociarom.
 ■ **Banská Bystrica – Tr. SNP/A** so 76-ročnou Hanou Kripnerovou.
 ■ **Banská Bystrica – Fončorda** s 93-ročnou Jozefínou Kaliskou.
 ■ **Čierny Balog** so 64-ročným Jozefom Zacharom.
 ■ **Kobeliarovo** s 89-ročnou Zuzanou Nemčkovou.
 ■ **Krajná Bystrá** so 75-ročným Demeterom Gulom.
 ■ **Kurimka** s 85-ročným Fedorom Sasarakom.
 ■ **Liptovský Trnovec** s 84-ročnou Máriou Lacovou.
 ■ **Lučenec 1** s 90-ročným Jánom Širkom.
 ■ **Martin – Sever** s 91-ročnou Annou Kuchtovou.
 ■ **Martin – Východ** s 90-ročným Pavlom Brodnianskym.

■ **Nesluša** s 98-ročným Františkom Nekorancom.
 ■ **Klub vojakov Prešov** s pplk. v.v. Ľudovítom Peťovským a genmjr. v.v. Jánom Kačmárom.
 ■ **Rimavská Sobota 2** s 84-ročným Ing. Jánom Bartom.
 ■ **Sliač** s 90-ročným Jánom Nádvorníkom.
 ■ **Svidník** so 68-ročným Jánom Hnatkom a 34-ročným Petrom Čobirkom.
 ■ **Špania Dolina** so 67-ročnou MUDr. Martou Chamulovou.
 ■ **Tokajík** s 83-ročným Petrom Stropkovským.
 ■ **Vyšný Komárnik** s 87-ročným Petrom Dercom.
 ■ **Važec** s 88-ročným Danielom Jackom a 87-ročným Michalom Ilavským.
 ■ **Zvolenská Slatina** s 90-ročnou Máriou Parobekovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Odišiel počas Vianoc

Dňa 26. decembra 2012 zomrel vo veku nedožitých 91 rokov dlhoročný člen a predseda našej ZO SZPB Sliač Ján Nádvorník, priamy účastník protifašistického odboja ako vojak SNP. Od roku 1969 aktívne pracoval v ZO, za čo bol ocenený vzájomnými vyznamenaniami a pri 90. výročí narodenia

dostal ocenenie najvyššie, medailu „Za vernosť“.

Lúči sa s ním naša ZO SZPB a ďakuje za jeho statočnú obetavú prácu pre zväz.

Česť jeho pamiatke!

za ZO SZPB Sliač
Milan ZEMKO, tajomník

Smutná jeseň v Liptovskom Jáne

Príchod jesene priniesol našej základnej organizácii smútok, keď nás v priebehu jedného mesiaca navždy opustili dvaja aktívni členovia, funkcionári, priatelia.

Veterán z 2. svetovej vojny Peter Vodila nás 17. septembra 2012 navždy opustil po ťažkej chorobe vo veku 91 rokov. V SNP sa zúčastnil ako vojak 1. čs. armády v Brezne, po ústupe na Pohroní, neskôr v priestoroch Prašivej, Chabenca, Ďumbiera a Jánskej doliny až do príchodu ČA 1. februára 1945. Po evakuácii rodiny a zabezpečení občanov Liptovského Jána nastúpil do Čs. armády v Košiciach pri Veliteľstve východnej oblasti, neskôr 10. pešej divízie až do 16. októb-

ra 1945, keď bol uvoľnený do civilu.

V ďalších rokoch pracoval v rôznych funkciách v stavebníctve. V našej organizácii veľmi aktívne pracoval od roku 1945, 23 rokov bol predsedom našej ZO v Liptovskom Jáne a tiež v predsedníctve OblV v Liptovskom Mikuláši. Bol aj členom ÚR SZPB. Jeho statočnú prácu ocenili mnohými vysokými vyznamenaniami Za vernosť, Zaslúžilý funkcionár SZPB a medailami. Jeho činnosť je zachytená v niekoľkých písomných dokladoch, publikáciách a časopisoch, do ktorých aj on prispieval.

Aktívny člen a funkcionár zväzu, súčasný predseda ZO SZPB, syn účastníka SNP Jozef Urban po ťažkej chorobe navždy odišiel 18. októbra 2012 vo veku 71 rokov.

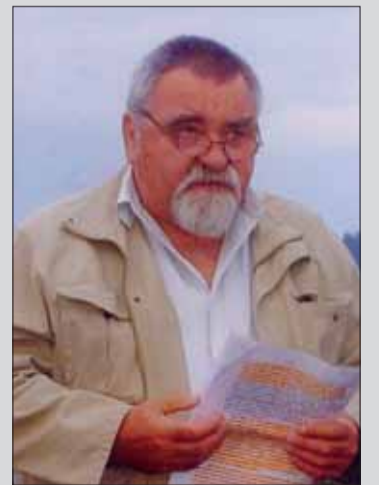
Narodil sa 23. decembra 1940 v Liptovskom Jáne a po maturite v roku 1958 nastúpil vojenskú dráhu v tankovom učilišti vo Vyškove, ktoré ukončil ako poručík. Do roku 1970 pracoval ako dôstojník v Podbořanoch. V roku 1973 ukončil vysokoškolské štúdium pedagogické na Vojenskej akadémii A.Z. v Bra-

tislave. V tom istom roku bol vyslaný do Moskvy na štúdium vedeckej filozofie, ktorú ukončil v roku 1977. V ďalšom období pracoval ako pedagóg na VVTŠ, neskôr VA SNP v Lipt. Mikuláši. V roku 1986 sa stal docentom.

V našej ZO pracoval pri organizovaní osláv, na prednáškovej činnosti a besedách pre žiakov v školách. Zbieral dokumentačné materiály z 2. svetovej vojny. Posledných sedem rokov bol predsedom našej ZO.

Česť ich pamiatke!

ZO SZPB Liptovský Ján

Vďaka vám, českí „minéři“!

V súvislosti s výročím oslobodenia Svidníka Červenou armádou a 1. československým armádnym zborom si viac ako inokedy pripomíname hrôzostrašný život našich predkov, ktorí v neludských podmienkach o hlade a biede v ruinách a spáleniskách spustošenej dediny, utrpení a zoslabnutí ľahko podliehali rýchlo sa šíriacim epidémiám a rôznym chorobám. V okolí Svidníka a v dedinách pod Duklou sa v lesoch, na poliach, ale i v potokoch nachádzalo množstvo mŕtvych vojakov, často už v štádiu rozkladu.

Ako dôkaz uvediem spomienku Parasky Souchovej, rodenej Jechovej, ktorá žije v Pelhřimove v Českej republike. Hrôzy vojny prežila v rodnej Nižnej Pisanej, z ktorej sa musela spolu s Pisančanmi vysťahovať. Keď sa evakuanti vrátili domov, svoju zničenú dedinu takmer nespoznali. Všetko bolo spálené, zničené, všade plno mín, granátov veľa mŕtvych vojakov a koní. Mysleli si, že život v tejto obci sa už neobnoví. No nakoniec rozhodla rodná hruda – ostali doma. Keďže všetky studne boli zasypané, obyvatelia museli používať vodu z potoka, v ktorom ležali v rozklade mŕtvy vojakov a koní. Pri varení v nej vznikali veľké mastné škvrny... V dedine sa šíril odporný zápach mŕtvol. Ved' v Nižnej Pisanej bolo viac ako tisíc mŕtvych vojakov. Chlapi zhotovovali truhly, mŕtvy z lesov sťahovali aj deti – tiež mladá Paraska so svojou kamarátkou.

Veľké problémy

V januári 1946, rok po oslobodení, bolo v okrese Svidník nepochovaných ešte okolo 6000 osôb. Veľké problémy boli so zásobovaním potravinami a liekmi. Zdravotnícku starostlivosť v okrese s 18 000 obyvateľmi zabezpečoval jediný lekár, Miron Pribula, v improvizovanej ambulancii.

Veľkým nebezpečenstvom pre Svidniččanov a obyvateľov okolitých obcí boli nastrožené míny, ktoré hrozili doslova na každom

kroku. Načriem do spomienok frontového radistu na Ondave:

„Devätnásteho januára 1945 (deň oslobodenia Svidníka, pozn. autora) Nemci ustupujú. Prenasledujeme ich. Na oslobodené dedinky je žalostný pohľad. Z domov trčia len komíny. Nikde ani človečička, ani jedného živého tvora. Cesty sú zamínované. Ideme husím krokom po cestách prevarených ženistami, ktorí pred nami odstraňujú a zneškodňujú míny v Nižnom a Vyšnom Orlíku. Jeden z kamarátov si odskočil na ľudskú potrebu. Sotva otvoril dvere, vyletel do vzduchu. Možno je zamínovaný každý kút...“

Nevinní stále zomierali

Aj keď bol Svidník oslobodený v januári 1945 a v máji 1945 bola ukončená II. svetová vojna, bezbranní a nevinní obyvatelia pod Duklou stále zomierali po výbuchoch množstva mín. Tie boli všade – na poliach, v lesoch, na cestách, v záhradách, v peciach, v posteliach, pod prahmi a podobne. To už sa vraciam k listu, ktorý do Svidníka zaslal 85-ročný plk. Václav Lulák z Prahy v roku 2000. Ospravedlňoval sa v ňom, že sa ozýva až tak neskoro, ale cítil potrebu pozdraviť Svidniččanov a občanov podduklianskeho kraja na konci tisícročia a vyjadriť potešenie, že má podiel na tom, že naši ľudia sa začali zbavovať strachu z neočakávaných výbuchov mín a často i zo smrteľných zranení.

Keďže podľa Luláka odmietanie práce nemohli vykonávať nemeckí zajatci, lebo to zakázal Medzinárodný červený kríž, na rad prišli pražskí ženisti „minéři“.

Likvidovali muníciu

Vtedy 28-ročný štábný rotmajster Václav Lulák, jeden z veliteľov 60 vojakov, dostal za úlohu odmiňovať úsek Dukla, Nižný a Vyšný Komárnik, Kapišová, Medvedie, Svidník, Smilno, Becherov, Bardejov. Celý kraj bol zničený, spustošený a hlavne zamínovaný. Vojaci si postavili stany na ceste vo Svidníku. Potom ich miestny funkcionár Ján Morkovca ubytoval v škole, lebo uznal, že ubytovanie minérov je prednejšie ako školská dochádzka.

Pražskí záchranári likvidovali nebezpečnú muníciu od mája do septembra 1946. Ako spomínal plk. Lulák, vo vojne človek vie, odkiaľ sa strieľa, kde mu hrozí nebezpečenstvo, ale v mŕtvych poliach neviete minútu ani sekundu, kedy bude koniec. Tak prišiel o život devätnásťročný slobodník Kučera z Kaznejova pri Plzni. Tešil sa, keď sa mu vojna skončí a pôjde domov k najbližším. Bol živiteľom rodiny, otec bol invalid, matka chorá a mal ešte osemročnú sestru. Mína ho roztrhala na kusy, uložený bol do malej rakvičky, ktorú vojaci pozháňali v Stropkove. Tak sa skončil život mladého človeka za jeho ochotu odmiňovať. Pochovaný je pri vstupe na

Nevybuchnutú muníciu z čias druhej svetovej vojny nachádzajú ľudia po celom Slovensku dodnes. Ilustr. foto: TASR

svidnícky futbalový štadión, kde má postavený náhrobný kameň.

Podľa Václava Luláka túto, aj keď veľmi nebezpečnú prácu robili českí vojaci radi, lebo vedeli, že pomáhajú ťažko skúšaným a veľmi skromným ľuďom, ktorí by im dali všetko, len aby sa zbavili nebezpečných mín. Podľa jeho záznamov „minéři“ zneškodnili 16 675 mín a viac ako 1000 delostreleckých granátov.

Plukovník Václav Lulák ukončil list slovami: „Píšem tieto riadky hlavne pre mladých ľudí. Náš život visel na vlásku každú sekundu. Vtedy nás nikto nehodnotil, nechválil, neďakoval, neodmenil. Bola to naša povinnosť pomôcť veľmi trpiacemu ľudu, som na to hrdý. Ľudia mohli začať opäť obrábať polia a živiť sa z mozoľov vlastných rúk.“

Pavel GOJDIČ, Svidník

Ponuku pridať sa k partizánom hneď prijal

Nikto by nepovedal o jubilantovi Ladislavovi Kardošovi, že nedávno oslávil 86. narodeniny. Je členom Základnej organizácie SZPB v Tornali od roku 1987. Jeho partizánsky príbeh je zaujímavý. Narodil sa 3. 12. 1926 v Gemerskej Hôrke v okrese Rožňava.

Odrhnutie Slovenska v prospech horthyovského Maďarska v roku 1938 ako 12-ročný chlapec veľmi nesledoval. Horšie to bolo po dovŕšení 18 rokov, kedy každý musel byť v Levante, čo bola obdoba Hlinkovej mládeže na Slovensku. Po dovŕšení 18 ro-

kov bol nasadený spolu s ďalšími rovesníkmi do fabriky na výrobu žiaroviek v Budapešti, kde odišlo z obce asi 15 mladých ľudí. Spolu s ním aj jeho kamarát František Bakó.

S blížiacim sa postupom Červenej armády narastala aj u oby-

vateľstva nervozita, čo bude ďalej. Vo fabrike pôsobili ľavicoví robotníci, ktorí ich upozorňovali, aby ušli domov, lebo ich nasadia s Nemcami na front proti Červenej armáde. Pri jednom z leteckých náletov na Budapešť lietadlami Červenej armády teda viacerí ušli. „Rozprchli sme sa, kde-ko mohol. Ja som s Ferom Bakóom najskôr utekal smerom na Vác. Ako nashvál nám zastalo nemecké auto. Klamali sme, že sme Rumuni a že máme ísť do oblasti Rožňavy zháňať pre armádu dobytok. Tak sme sa dostali až k Slovenským Ďarmotám,“ spomína. Odtiaľ sa vybrali smerom na Miškovec, tam ich odviezli akísi Maďari. Tak sa dostali až do Miškovca a odtiaľ cez Košice do Gemerskej Hôrky. „Cesta nám trvala tri dni. Mali sme však obrovské šťastie. Keď náš vlak zastal v stanici Gemerská Hôrka, vtedy sme začuli obrovskú detonáciu, ktorá otriasla aj železničnou stanicou. To partizáni vyhodili most za našim vlakom. Keby výbuch nezlyhal, asi by vlak skončil v povetrí aj s nami,“ dodá-

va. Veľa chlapov z obce sa vtedy pridalo k partizánom. „Raz v noci prišiel k nám strýko Štefan Giertli a oslovil ma, či by som sa nepridal k nim. Samozrejme, druhý raz ma nemusel nahovárať. Tak som sa stal ako 18-ročný spolu s kamarátom Šaňom Skokanom partizánom. Zaradili ma do skupiny so strýkom, ktorej velil kapitán Palša z oddielu Kvitinského, ktorý mal štáb pod Kohútom,“ spresňuje.

Po prekročení maďarsko-slovenskej hranice išli smerom na Rozložnú a na Čiernu Lehotu za Slavovcami. Po príchode do Čiernej Lehoty ich vyzbrojili a naučili zaobchádzať so zbraňami. Odtiaľ sa presúvali v smere na Železník-Ratkovskú Lehotu a vykonávali deštruktívnu činnosť, aby zamedzovali postupu fašistov. Velil im veliteľ Novák, ale všetci ho poznali a volali ako otec. Prvým bojovým krstom bolo odzbrojenie žandárskej stanice v Štítniku.

„Postupujúca Červená armáda vytlačala pred sebou Nemcov, a tak sme sa museli neustále pre-

súvať. Bola zima, snehu veľa. Viera v skorú porážku fašistov nám však dodávala silu. Najťažšie boje som zažil medzi obcou Potok pri Ratkovej a Tisovcom. S Červenou armádou sme sa spojili nad obcou Hrlica. Odtiaľ sme spoločne vytlačali Nemcov až k Helpe. Tam sa pre mňa vojna skončila,“ spomína. A spresňuje: „Odoslali nás do Debrecína, kde nás demobilizovali a 15. marca 1945 som prišiel domov. Konečne som si mohol vydýchnúť a nadýchať slobodu plnými dúškami!“

Ladislav Kardoš sa po vojne vyučil za strojného zámočníka. Základná vojenská služba ho zaviedla až do Nýrska na Šumave. Po jej absolvovaní začal pracovať v učňovskom školstve až do odchodu do dôchodku v roku 1986. Aj keď ho už trápia zdravotné „neduhy“, najväčšiu radosť a najviac času trávi s pravnučkou Martinkou, s manželkou a so sestrou Helenkou, s ktorou je takmer v dennom kontakte. K jubileu mu želajú všetko najlepšie antifášisti z Tornale a všetci, ktorí ho poznajú ako skromného uvážlivého človeka.

J. PUPALA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Ladislavovi Kardošovi robí dnes radosť pravnučka Martinka.

Foto: archív autora

Príbeh o šiestich chlapcoch

Jedného času mi napísal môj dobrý známy z USA, major námornej pechoty vo výslužbe Martin Josef Basar príbeh zo zájazdu o súsoší na Arlingtongskom národnom cintoríne vo Washingtone, ktoré znázorňuje symboliku bojov námornej pechoty USA o ostrov Iwódžima v Japonsku. Za každou z týchto postáv súsošia sa viaže ich životný príbeh, ktorý by som chcel predstaviť za pomoci môjho priateľa z USA, ktorého korene siahajú na Slovensko. Vo svojom liste píše: *Šesť chlapcov... 13 rúk: nenechajte si ujsť túto skutočnosť!*

Každý rok chodím ako sprievodca do Washingtonu DC s ôsmimi triedami základnej školy z Clintonu, kde som vyrastal. Veľmi som si vážil hrdinstvo nášho národa a každý rok som si uchoval nejaké špeciálne spomienky. Tento rok bola táto cesta obzvlášť pamätná. Pred poslednou nocou našej cesty sme sa zastavili pri pamätníku z Iwódžimy. Tento pamätník je najväčšou bronzovou sochou na svete a je jednou z najslávnejších fotografií v histórii – pozostáva zo šiestich stotočných vojakov z americkej vlajkou na vrchole skalnatého kopca na ostrove Iwódžima, Japonsko, počas 2. svetovej vojny.

Viac ako sto študentov a pedagógov zamierilo k pamätníku. Všimol som si osamelú postavu pri podstavci sochy, a keď som sa dostal bližšie, spýtal sa ma: „Odkiaľ ste?“ Povedal som mu, že sme z Wisconsinu. „Hej, ja som tiež odtiaľ!“ Zhromaždíte sa okolo mňa a ja vám poviem príbeh.“

Bol to James Bradley, ktorý len bol náhodou vo Washingtone, kde mal prehovoriť pri pamätníku nasledujúci deň. Bol tam za svojim otcom, ktorý zomrel. Bol na odchode, ale keď videl, že ho nahrávajú do videokamery, k nám prehovoril. To je jedna vec na zájazde, kde som získal neuveriteľné poznatky naplnené históriou vo Washingtone, je to celkom niečo iné dostať takéto fakty z pravej ruky.

Keď všetci sa zhromaždili okolo, úctivo začal hovoriť:

Moje meno je James Bradley a som z Antiga, Wisconsin. Môj otec je na tejto soche, a ja som napísal knihu s názvom „Zástavy našich otcov“. Je to príbeh šiestich chlapcov, ktorých vidíte za mnou.

Šesť chlapcov zdvihlo vlajku. Prvý chlapec, ktorý vpichuje tyč do zeme, je Harlon Block. Harlon bol futbalista národného tímu. On sa zapísal do námornej pechoty so všetkými členmi svojho futbalového tímu. Na Iwódžime si boli zahrať iný typ hry. Hru s názvom „vojna“. Ale to nedopadlo ako hra. Harlon vo veku 21 rokov zomrel, z jeho čriev vytekala mu na ruky krv. Nechcem k vám hovoriť takto hrubo, ja hovorím preto, že tam sú ľudia, ktorí stoja v prednej časti tejto sochy a hovoria o krutosti vojny. Vy potrebujete vedieť, že väčšina chlapcov v Iwo Jima boli 17-, 18-, a 19-roční – a to bolo o to ťažšie, že mnohí z nich doma už nikdy neprehovorili o tom so svojimi rodinami.

„Vidíte toho ďalšieho chlapa na soche? To je Rene Gagnon z New Hampshire. Pozrel sa do popruhu helmy, aby tam našiel fotografiu svojej priateľky, ktorú tam chránil, pretože sa o ňu bál. Mal 18 rokov. Bolo to len chlapec, ktorý vyhral bitku o Iwódžimua. Chlapec, nie muž.“

Ďalší chlapík, tretí chlapec v tomto table, bol seržant námornej pechoty Mike Strank (rodák z obce Jarabina v okrese Stará Ľubovňa, kde na rodnom dome otca bola odhalená pamätná tabuľa ser. Michalovi Strankovi, pozn. autora). Mike je môj hrdina. Bol hrdinom všetkých týchto chalanov. Hovorili mu „starý muž“, pretože bol tak starý. Bol už 24-ročný. Keď mal Mike motivovať svojich chlapcov v tréningovom kempe, nikdy nehovoril „Poďme zabiť nejakých Japoncov“, ale hovoril „Poďme zomrieť za našu krajinu“. On vedel, čo hovorí s mladými chlapcami. Namiesto toho vravel, „Urobíte, čo hovorím, a ja vás dostanem domov k vašim matkám.“

Súsošie na Arlingtongskom národnom cintoríne vo Washingtone.

Ilustr. foto: archiv autora

Posledný chlapec na tejto strane sochy je Ira Hayes, Indián z Arizony. Ira Hayes bol jedným z tých, ktorí sa dožili odchodu z Iwódžimy. Išiel do Bieleho domu s mojím otcom. Prezident Truman mu povedal pred novinármi: „Si hrdina“. A on: „Ako sa môžem cítiť ako hrdina, keď z mojich 250 kamarátov sa vrátilo iba 27?“

To je to isté, keď 250 z vás trávi prázdniny spoločne na pláži. Potom vás zmetie z pláže voda a iba 27 z vás odíde domov živí. To bol Ira Hayes. Mal obrazy hrôzy v mysli. Ira Hayes niesol bolesti so sebou domov a nakoniec zomrel opitý na mol, tvárou dole, utopil sa vo veľmi plytkej kaluži, vo veku 32 rokov (desať rokov potom, čo bolo zhotovené toto súsošie).

Ďalší chlapec, ktorý kráča okolo sochy, je Franklin Sousley z Hilltopa, Kentucky. Dedinský chlapec. Jeho najlepší priateľ, ktorý má teraz 70 rokov, mi povedal: „Vieš, chovali sme dve kravy na verande v Store Hilltope. Pretiahli sme drôt cez schody, takže sa kravy nemohli dostať dolu. Potom sme ich kfmili soľou. Tieto kravy chrápali celú noc. Áno, bol to dedinský chlapec. Franklin zomrel

na Iwódžime vo veku 19 rokov. Keď prišiel telegram, aby povedali jeho matke, že je mŕtvy, práve bola v obchode v Hilltope. Bosý chlapec bežal s týmto telegramom k jeho matke na farmu. Susedia počuli jej plač celú noc až do rána. Títo susedia bývali štvrtmle od ich farmy.

Ďalší chlapec, ktorý kráča okolo sochy, je môj otec, John Bradley, z Antiga, Wisconsin, kde som aj ja vyrastal. Môj otec žil až do roku 1994, ale nikdy o tejto hrôze nehovoril. Keď prichádzali novinári z Walter Cronkite alebo New York Times, boli sme nacvičení ako malé deti hovoriť „Nie, je mi ľúto, pane, môj otec tu nie je. Je na rybolove v Kanade. Nie, nie je tam žiadny telefón, pane. Nie, nevieme, kedy sa vráti späť.“ Môj otec nikdy nelovil ryby ani nešiel nikdy do Kanady. Zvyčajne, aj keď bol doma a jedol obľúbenú Campbellovej polievku, museli sme hovoriť novinárom, že je na rybolove. Nechcel hovoriť pred tlačou.

Vidíte, tak ako Ira Hayes, ani môj otec nevidel sám seba ako hrdinu.

Keď som bol malý chlapec, v tretej triede učiteľ mi povedal, že

môj otec bol hrdina. Keď som prišiel domov a povedal to otcovi, on sa na mňa pozrel a povedal: „Chcem, aby si vždy mal na pamäti, že hrdinovia z Iwódžimy sú chalani, ktorí sa nevrátili. Nevrátili.“

To je príbeh o šiestich pekných mladých chlapcoch. Traja zomreli na Iwódžime, a traja sa vrátili ako národní hrdinovia. **Sedemtisíc chlapcov zomrelo na Iwódžime v najhoršej bitke v histórii námornej pechoty.** Mojou povinnosťou je hovoriť o tom, tak som nakoniec tu.

Zrazu bol pamätník nielen veľký starý kus kovu so vztyčenou vlajkou. Ale ožil pred našimi očami, keď uvidel syna, ktorý skutočne má otca, ktorý bol hrdinom. Možno väčšina ľudí tomu neverí, ale hrdina aj napriek tomu je.

Jedna vec, ktorú som sa naučil na zájazde so svojimi študentmi 8. stupňa v DC je, že keď sa pozriete na sochu veľmi starostlivo a spočítate ruky, ktoré vztyčujú vlajku, je ich 13. Keď sa opýtali autora sochy, prečo je tam 13 rúk, on jednoducho povedal: „Trinásta ruka bola ruka Božia“.

Václav HOMIŠAN
predseda Obľv SZPB v Starej Ľubovni
(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Balada o krásnej Cigánke

*Stíny lesa tajemné, nad táborišťom sní, v dáli západ zhasíná, v zári posledný.
Marně hledám nocí tmou cikánku nevěrnou, zdá se mi, že nebudeš už nikdy mou.
Cikánko ty krásná, cikánko malá, srděčko ti láska má nespoutala.
Kterého teď vábí černé oči tvé, které se mi zdály být tak upřímné...*

Táto pieseň sa ešte i dnes veľmi často spieva pri pive, na oslavách, pri táborákoch... tak ako za mojich mladých rokov. Najčastejšie sme ju však spievali, keď sa pri nás objavil Imro s husľami alebo harmonikou. Nedalo sa odolať. Občas sme ho síce aj napomenuli, že by nemal tak „sekat“, no on nás presviedčal, že to nie je obyčajná pieseň, že je to balada a treba ju vraj spievať tak, ako ju on interpretuje. Veď ani Dušan Grúň, Milan Chladil alebo Jožko Černý ju nespievali všetci rovnako. O krásnej a tajomnej cigánke

sme však nielen spievali, ale aj debatovali. Zaplietol sa Karel Vacek s nejakou cigánkou, alebo nie? Veď toľko žiaľu a emócií môže z človeka vytrysknúť iba zo skutočného zážitku. Figliar Imro nás takmer presvedčil, že táto nádherná dievčina skutočne existovala.

Pred osadou bola veľká košatá lipa a pod ňou sedela stará, asi tak stodvadsaťkilová cigánka. Okolo nej sedeli deti a pozorne počúvali jej rozprávanie. Dokonca im zaspievala aj pieseň. Kto je tá pani, čo tak pekne spieva a rozpráva

va o vašom etniku – sputujem sa Imra.

To je Amalka, do ktorej sa Karel Vacek zbuchol, poučil ma môj bývalý spolužiak. Prišla k nám do osady na návštevu a rozpráva deťom rozprávky o časoch, keď ešte kočovala.

Celú dedinu vtedy pobláznili Imro. Každý chcel vidieť cigánku, ktorá pomútila hlavu veľkému hudobnému skladateľovi. Keď odišla, dokonca podľa nej pomenovali lipu pred osadou.

Dnes pod tou lipou sedáva starý Imro a rozpráva kučeravým deckám rozprávky a historiky zo svojich mladých rokov. Presviedča ich, že vtedy chodili všetci muži z osady do práce. Nie na poštu, ale do práce, hovorí im. Decká mu neveria, pretože Imro si stále niečo vymýšľa...

Rudolf SLEZÁK

Košatá lipa bývala svedkom rozprávania záhadnej cigánky.
Ilustr. foto: wikipedia

Novgorodské zvony

Mesto Novgorod bolo v 11. a 12. storočí druhé najvýznamnejšie centrum Kyjevskej Rusi. Leží južne od Petrohradu pri rieke Volchov, neďaleko od Il'menského jazera na magistrále

rovala svoje územia na východe a severovýchode. Novgorodské vojská pod velením Alexandra Nevského porazili v roku 1240 Švédov a v roku 1242 aj Nemcov. Dlhú sa však bránili

rod ozbrojenou silou. V rokoch 1471-78 po tuhých bojoch bola republika uvedená pod zvrchovanosť Moskovského veľkého kniežat'a Ivana III. Cár zaviedol všeruské poriadky a zvony, ktorými zvolávali veče (snemy bojarov a šľachticov) kázal sňať a odviezť do Moskvy (1478).

meniť svojho pána iba na jeseň, na tzv. Jurievov deň – 26. novembra, ale len vtedy, ak si vyrovnali svoje podlžnosti.

V priebehu 11.–17. storočia sa písali Novgorodské letopisy venované dejinám Novgorodu a celého Ruska. Zachovali sa v piatich vydaniach.

Zvonica v Novgorode.

Foto: gs

Moskva – Petrohrad. Je jedným z najstarších ruských miest (z roku 864), kedy bol sídlom variažského vodcu Rurika. V 9.–12. storočí patril Kyjevskej Rusi a stal sa strediskom obchodu (Veľký Novgorod). V 12. storočí (1136) vzniká Novgorodská feudálna republika (u nás Bojarská republika). Moc prešla do rúk bojarov a kupeckej oligarchie. Republika rozší-

výbojom Litvy a Moskovského kniežatstva. V roku 1252 odmietol Alexander Nevský pápežských poslov a nezbratral sa s pohanskými Mongolmi. V odpovedi uviedol, že všetko dobré od pápeža preberie, ale ich učenie nie. Ešte v roku 1348 vzniká vydelením z Novgorodskej bojarskej republiky Pskovská feudálna republika.

Ivan III. podrobil si Novgo-

Majetky najbohatších bojarov prešli do vlastníctva cára. Podobný osud stihol aj Tverské kniežatstvo (1485) a neskôr pod správu Vasilija III. prešiel aj Pskov (1510). V roku 1485 sa cár vyhlásil za „veľkoknieža celej Rusi“.

Obrodenie Ruska neuláhčilo však osud roľníkov. Ivan III. v roku 1497 zaviedol zákon, podľa ktorého mohli roľníci

Až v 18. storočí sa stal Novgorod guberniálnym mestom. Zachovali sa v ňom niektoré historické pamiatky – kostoly, mestské hrady a kláštory. V priebehu 2. svetovej vojny Nemci dva a pol roka okupovali mesto (do januára 1944) a nakoniec ho celkom zruinovali. Dnes má Novgorod vyše dvestotisíc obyvateľov.

Gustáv STOPKA
(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

HISTORICKÝ KALENDÁR

10. januára

1914 – V Gbeloch objavili a navrátili prvé ložisko ropy na Slovensku.

12. januára

1945 – Prezident Slovenského štátu Jozef Tiso vyhlásil všeobecnú mobilizáciu Domobrany.

16. januára

1969 – Na pražskom Václavskom námestí sa na protest proti sovietskej okupácii ČSSR podpálil študent Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej Jan Palach.

19. januára

1945 – Vojská 4. ukrajinského frontu oslobodili Košice.

21. januára

1945 – Nacistické jednotky (Edelweiss a Heimatschutz) a príslušníci Pohotovostných oddielov HG vypálili obce Kľak (zahynulo 84 civilistov) a Ostrý Grúň (zahynulo 64 civilistov).

22. januára

1944 – Uskutočnila sa prvá premiéra v Slovenskom komornom divadle (SKD) v Martine. V režii Andreja Bagara divadlo uviedlo Verhaerenovho Filipa II. Túto hru zahrali herci berlínskeho Deutsches Theater v Bratislave v roku 1933, keď utekali pred Adolfom Hitlerom.

23. januára

2006 – Zvukom sirén sa o 12.00 hodine na Slovensku začal 24-hodinový štátny smútok. Vyhlásila ho vláda v súvislosti s haváriou slovenského vojenského lietadla AN-24 pri maďarskej obci Hejce. Pri havárii zomrelo 42 ľudí. Nadporučík Martin Farkaš ako jediný nehodu prežil.

Zdroj: TASR

pomoc: SEMĀ OBLOMOV, ARAMES, OAK.	drogy (všeob.)	chmátal	líra (skr.)	3. časť tajničky	vlastnil si (poet.)	citoslovo odporu	valuta (skr.)	očístil si pranim	1. časť tajničky	korene rodu (poet. hist.)	čistidlo, po česky	ž. meno
hrdina L.N. Tolstoja								opísal, po česky				
slub vojaka								rameno otec, (fanil.)				
prvá dvojhlaska			zvýšok po ohni 999 rímskych				franc. sídlo verejnosť proti násiliu					
inak, inakšie (z latin.)						4. časť tajničky dub, po anglicky			M			
	2. časť tajničky	1050 rímskych valaška (hist.)			poľské sídlo čo, po nemecky					výborne (z angl.) rybie vajíčko		
koncernový podnik			meno rus. cára (Hrozny) ktorá (dialekt)					mesto pod Vihorlatom fialovo-modrá				
zľaknutie (zried.)				podm. spojka skratka inkasa			medikament omám alkoholom				Elena, doma	vada
meno Jirásk					vetná skratka okresný výbor				hliník	hrdina (poet.) EČV Karvinej		
český spevák (Jiří)					ožezelela							
ušiak, po česky					fúkala, dula					staré EČV Prahy		

Správne vylúštenie tajničky z č. 25/26 znie: **Pokoj vianočný v rodinnom štasti želáme.** Knihu posielame **Jozefovi Adamcovi do Trenčína.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

BOJOVNÍK

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor kontakt: tel. 57 20 37 34, e-mail sefredaktor@szpb.sk • Internet: http://www.szpb.sk, e-mail sekretariát ÚR SZPB: sekretariat@szpb.sk, redakcia: zlata.haringova@szpb.sk, fax 52 92 65 22 • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografi e sa nevracajú • Vychádza dvoj týždne, cena jedného čísla 0,44 € • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk • Predaj v novinových stánkoch zabezpečuje MEDIAPRINT-KAPA, Pressegrasso, a.s., Vajnorská 137, 831 04 Bratislava • Tlač: DOLIS, s.r.o., Dostojevského rad 1, 811 09 Bratislava. Ročník XXXVII (LVIII) • Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľom pôst pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštou Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • Evidenčné číslo: EV 204/08

ZRNKÁ HUMORU

Psychiater vyšetruje pacienta a pýta sa ho:

– Čo by sa stalo, keby som vám odrezal jedno ucho?

– Nepočul by som.

Psychiater si robí poznámky a pokračuje.

– A čo by sa stalo, keby som vám odrezal aj druhé ucho?

– Nevidel by som.

– Ako to? – čuduje sa psychiater.

– Spadli by mi okuliare.

* * *

Babka sa sťažuje lekárovi:

– Pán doktor, ja mám stále vetry, ktoré nie su cítiť ani počuť.

– Babka, 5 dní berte tieto prášky a potom sa mi prídte ukázať.

O 5 dní babka príde a hovorí:

– Pán doktor, tie vetry mám stále a teraz sú už aj cítiť.

– No vidíte, čuch sme už napravili, teraz ešte sluch.

Zdroj: TASR

Cviklová krémová polievka

Potrebuje: 2–3 stredne veľké cvikly, 1 väčšiu šalátovú uhorku, 2 mrkvy, 500 ml zeleninového vývaru, 250 ml kyslej smotany, mletú rascu, soľ, mleté čierne korenie, mletú červenú sladkú papriku, 4 kyslé uhorky

Ako na to: Cviklu povaríme vo vode do mäkka, necháme vychladnúť, ošúpeme a pokrájame na malé kocky alebo pretlačíme cez štvorcové sito. Do väčšieho hrnca dáme zeleninový vývar, v ktorom domäkka uvaríme na kolieska pokrájanú mrkvu a uhorku. K uvarenej zelenine pridáme cviklu, necháme prevrieť, osolíme, okoreníme mletým čiernym korením a štipkou mletej červenej papriky. Ponorným mixérom rozmixujeme dohladka a opäť privedieme do varu. Polievku servírujeme s lyžicou kyslej smotany, posypanú mletou rascou a ozdobenú kúskami nakrájanej kyslej uhorky.

dk